

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

**Koncept dobrovolnictví s týranými a
zanedbávanými dětmi**
**Metodika dobrovolnictví pro organizace
pracující s týranými a zanedbávanými dětmi**

Bakalářská práce

Studijní program

Sociální práce

Autor: Gabriela Janýšková
Vedoucí práce: ThLic. Michal Umlauf, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci

Gabriela Janýšková

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucímu práce, panu ThLic. Michalu Umlaufovi, Ph.D., za jeho obětavé a vstřícné vedení v průběhu psaní práce. Jsem vděčná za připomínky, trpělivost a zpětnou vazbu, kterou mi vždy ochotně poskytl. Poděkování také patří celé mé rodině, zejména rodičům a sourozencům, za podporu ve studiu.

Obsah

Úvod.....	7
1 Představení tématu a vymezení pojmů.....	9
1.1 Vymezení pojmů a cílová skupina	9
1.2 Popis výchozího stavu.....	12
2 Rešerše výzkumů a zdrojů, legislativní zakotvení	15
3 Propojení tématu s teoriemi, metodami a technikami sociální práce.....	17
4 Propojení tématu se sociální politikou	21
5 Analýza potřebnosti	27
5.1 Příčiny problému a jeho důsledky/dopady na cílovou skupinu a společnost obecně	27
5.2 Způsoby, jimiž je problém dosud řešen	28
5.3 Velikost a případná specifika cílové skupiny a období a metody získání předložených dat	32
5.4 Specifikace stakeholderů – subjektů zapojených do problematiky v různých rolích	33
6 Popis návaznosti na první část kvalifikační práce.....	35
7 Popis možných řešení dané problematiky	37
7.1 Popis změny, které bude dosaženo díky navrženému řešení a cílový stav	38
7.2 Identifikace limitů dosavadního řešení	38
8 Popis navrhovaného metodického dokumentu	41
8.1 Základní charakteristika	41
8.1.1 Poslání, cíle a zásady	41
8.1.2 Okruh osob.....	42
8.1.3 Organizační struktura.....	43
8.1.4 Způsob poskytování	44
8.1.5 Etika a střet zájmů.....	44
8.2 Činnost koordinátora a klíčového pracovníka, vzdělávací kurz	45
8.2.1 Získání klientů a individuální plán	45
8.2.2 Přijetí dobrovolníka a vzdělávací kurz	46
8.3 Role dobrovolníka.....	50
8.3.1 Činnost dobrovolníka.....	51
8.3.2 Supervize.....	51
8.3.3 Odměny	52
8.4 Ukončení spolupráce.....	52
8.5 Vedení dokumentace a skartace	53
8.6 Evaluace programu	54
9 Vývojový diagram, návrh pilotního ověření, evaluace pilotního ověření.....	55

9.1 Návrh a realizace pilotního ověření zavádění metodického postupu v organizaci	56
9.2 Evaluace pilotního ověření	56
10 Prediktivní analýza rizik a dopadů v cílovém prostředí	59
Závěr.....	61
Bibliografie.....	63
Elektronické zdroje	65
Seznam obrázků	67
Seznam zkratk	69
Anotace.....	71

Úvod

Tato práce se věnuje tématu dobrovolnictví s týranými a zanedbávanými dětmi. Cílem práce je metodicky adaptovat na české prostředí zaběhlou praxi, která probíhá v přípravě a práci dobrovolníků v CASA of Ohio Valley. Práce je pojata jako metodický nástroj využitelný pro koordinátory dobrovolníků a sociální pracovníky v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi.

Práce popisuje možnosti zapojení dobrovolníků do podpory týraných a zanedbávaných dětí při rozhodovacích procesech, které se jich týkají. Práce je inspirována mými zkušenostmi z dvouměsíční zahraniční praxe, kterou jsem absolvovala ve třetím ročníku v organizaci CASA of Ohio Valley ve Spojených státech Amerických ve státě Kentucky. Tato služba obhájí nejlepší zájmy dětí u soudů, které se týkají převážně toho, zda dítě může být v péči původní rodiny, nebo zda je nutné dítě umístit do náhradní rodinné péče.

Služba mě zaujala zejména z toho důvodu, že u soudů obhájí týrané a zanedbávané děti dobrovolníci, kteří s dítětem pracují dlouhodobě, mapují celé jeho prostředí, zjišťují jeho názor na danou věc a podporují ho v participaci na rozhodovacích procesech. V České republice není organizace, která by s týranými a zanedbávanými dětmi pracovala tímto způsobem, inspirujícím v tom, že dobrovolníci pracují s dítětem komplexně, zkoumají všechny oblasti jeho života, účastní se rodinných konferencí nebo asistovaných setkání dítěte s biologickými rodiči, navštěvují dítě doma, ve škole nebo při volnočasových aktivitách a mohou si vyžádat lékařskou zprávu dítěte. Všechny tyto poznatky píší do soudního reportu, kterému soudy věnují velkou pozornost.

Práce je rozdělena na 10 kapitol, z nichž některé se skládají z podkapitol. V kapitole *Rešerše výzkumů a zdrojů* bude popsán proces výběru dostupné literatury a legislativní zakotvení dané problematiky. Kapitola *Propojení tématu s teoriemi, metodami a technikami* se bude zabývat paradigmaty sociální práce, možnostmi práce s cílovou skupinou týraných a zanedbávaných dětí, dále také mentoringem pro děti a mládež a možnostmi péče o dobrovolníky. Kapitola *Propojení tématu se sociální politikou* se bude věnovat sociálním službám, které jsou určeny dětem a mládeži a mohou být vysílajícími organizacemi dobrovolníků. Dále bude tato kapitola pojednávat o systému sociálně právní ochrany dětí v České republice a koncepci rodinné politiky České republiky. V *Analýze potřebnosti* se budu věnovat příčinám a důsledkům týrání a zanedbávání dětí a možnému vlivu dobrovolníků na tyto děti a také způsobům, které jsou již využívány pro řešení dané problematiky, velikosti cílové skupiny a subjektům, které jsou do řešení již zapojeny.

Po kapitole *Analýza potřebnosti* následuje praktická část bakalářské práce, která má za cíl navrhnout konkrétní možnou metodu práce s týranými a zanedbávanými dětmi

a jejich participačního zapojení do rozhodovacích procesů. Tohoto cíle bude dosaženo zkoumáním metodik již existujících mentoringových programů pro děti a mládež a popisem konkrétních postupů práce s cílovou skupinou, které jsou inspirovány prací organizace CASA of Ohio Valley. Program, který rozepisují v kapitole Popis navrhovaného metodického dokumentu, bude adaptací CASA na české prostředí a bude označen jako „CASA“. Součástí práce bude také návrh pilotního ověření funkčnosti metodiky a jeho evaluace a rizika zavedení metodiky.

Dále v této části kvalifikační práce bude popsáno, jaké jsou dosavadní možnosti řešení, jejich limity a čeho bude dosaženo díky metodice, která bude představena.

1 Představení tématu a vymezení pojmů

1.1 Vymezení pojmů a cílová skupina

Cílovou skupinou jsou ohrožené děti do 18 let, které jsou přihlášeny do mentoringových programů pro děti a mládež.

Dunovský (1995, s. 22) definuje pojem **zanedbávání**, jako škodlivé formy jednání, kdy rodiče, či jiní pečovatelé o dítě dostatečně nepečují a jejich chování má nepříznivé důsledky v biologické, psychické a emocionální a sociální oblasti. Následkem neřešeného zanedbávání může být v nejhorších případech i smrt oběti.

Zanedbávání v oblasti tělesných potřeb se může projevat tím, že dítě neprosívá a nejsou uspokojovány jeho biologické potřeby. Podle Elliottové (1995, s. 65) tyto jedinci mohou mít stále hlad a jsou podvyživení, nemají základní hygienické návyky, nechodí oblékáni vhodným způsobem (staré, děravé, špinavé oblečení) a jsou často nemocní.

Psychické a emocionální zanedbávání jde poznat velmi obtížně. Elliottová (1995, s. 63) uvádí, že takové děti mohou mít sklony k sebepoškozování, cucat si prsty i ve vyšším věku, mít problémy s návykovými látkami, chovat se buď velmi agresivně, nebo být naopak až přehnaně pasivní a mít sklony k opakujícím se útekům z domu. Problémů, které mohou být spojené s psychickým týráním je velmi těžké si všimnout a spojit si je s tím, že je dítě týráno.

Pokud dítě žije v nedostatečném bydlení, nebo jsou v jeho přítomnosti užívány návykové látky, jedná se o sociální zanedbávání. Děti z těchto rodin mohou mít mnoho neomluvených hodin ve škole, chovají se nevhodně na veřejnosti a mohou mít sklony ke krádežím (Elliottová, 1995, s. 65).

Týrání je spojeno především s užitím síly. Jde o záměrné zanedbání péče o dítě, které vyústí v poranění nebo smrt, záměrné bití a užívání nástrojů k bití a jinému fyzickému násilí vůči němu, například trávení, dušení, trhání vlasů, třesení, zavírání v tmavých místnostech nebo sklepech a tak podobně. Zvláštním stylem týrání může být Münchhausenův syndrom v zastoupení, který se projevuje tak, že rodič nechává své dítě opakovaně vyšetřovat lékaři, přičemž si vymýšlí příznaky nemoci, nebo tyto příznaky uměle vytváří. (Spilková, Dunovský in Dunovský, 1995, s. 22, 41–51)

Týrání nezanechává rány jen na těle, ale také na duši. Traumata jsou neviditelná, a tudíž snadno přehlédnutelná a neřešená. Přitom jsou bolestivější a dlouhodobější než fyzické rány. Postoj společnosti k traumatu jeho vyléčení moc nepomáhá. Je to něco, o čem se nemluví. Čím mladší dítě je, tím je snadnější ho traumatizovat. A to nejen fyzickými útoky, ale i například tím, že je často ponecháváno bez matky, že je ignorováno, zastrášováno nebo zesměšňováno. Důsledkem traumatu je bezmocnost,

pocity studu a ponížení, nebo také akutní až chronická panická úzkost. Trauma vede také k vyhýbání se situacím, lidem nebo místům, kde vzniklo. Proto je nejvíce bolestivé to, že oběti týrání nebo zanedbávání získávají tyto zážitky od osob, které považují za ochránce. Oběť se tak dostává do konfliktu, kdy musí týrání přijmout jako přirozenou součást života.

Psychické týrání je velmi snadno přehlédnutelné a může mít různé podoby. Často se lze setkat s neuchopitelností pojmu, jelikož nevidíme žádné na první pohled jasné známky týrání, jako tomu bývá u tělesného týrání. V rodinném prostředí je nejběžnější výskyt psychického týrání u rozvádějících se rodičů, kdy se rodiče o dítě hádají a snaží se ho zmanipulovat a přilákat na svou stranu. Nicméně i v úplných rodinách se psychické týrání vyskytuje. Kromě rodinného prostředí se psychické týrání vyskytuje i v dalších sociálních skupinách, kde se dítě často pohybuje, jako na příklad ve škole, mezi vrstevníky a tak dále. Psychické týrání může být aktivní a pasivní. Obě varianty se mohou vzájemně doplňovat. Aktivní psychické týrání je namířeno přímo k dítěti a rodičem může být vnímáno jako nutná součást dobré výchovy. Může se jednat o nadávky, zesměšňování, ponižování například formou neuměřeného trestu, nedůvěru, opovrhování, vyhrožování ať už fyzickým násilím nebo ku příkladu opuštěním dítěte nebo jeho „odložením“, přičemž tyto výhrůžky jsou více zraňující v nízkém věku, protože nelze rozpoznat, jestli to rodič myslí vážně, nebo to říká „pouze“ ve vzteku. Také se může jednat o nepřiměřené požadavky rodičů zejména v oblasti školních, sportovních či jiných výkonů, které, pokud nejsou splněny, mohou být důvodem ponižování či citovému vydírání. Například užitím vět: „Stydíme se za tebe, když jsi přinesl takovou známku“, nebo: „To mám za všechnu tu péči a snahu, kterou jsem ti obětovala“. Pasivní týrání není směřováno přímo k dítěti. Typicky se může jednat o nekončící konflikty mezi rodiči nebo jinými členy domácnosti, domácí násilí mezi rodiči, nebo vyvíjení tlaku na dítě, že je stejné jako druhý rodič ve špatném slova smyslu, nebo permanentní srovnávání se sourozenci nebo jinými vrstevníky, které rodiče vnímají jako dokonalé. Dále pasivní týrání může vypadat tak, že se neděje něco, co se dítě má, čili se může jednat o apatii vůči dítěti, nezájem nebo nedostatek péče.

Syndrom CAN je označení, které užíváme v souvislosti s problematikou týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Tato zkratka pochází z anglického Child Abused and Neglect, tedy dítě týrané a zanedbávané. Je to „*soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především.*“ (Dunovský, 1995 s. 15) Tyto příznaky jsou výsledkem nenáhodného ubližování dítěti většinou jeho nejbližšími vychovateli, často samotnými rodiči. (Dunovský, 1995, 15–18) Podrobněji se syndromu CAN budu věnovat v kapitole *Analýza potřeby*.

Nezaopatřeným dítětem je dle § 11 zákona 117/1995 o státní sociální podpoře dítě do skončení povinné školní docházky, nebo do 26 let věku, jestliže se soustavně

připravuje na budoucí povolání, případně se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání pro úraz nebo nemoc a z tohoto důvodu nemůže vykonávat ani výdělečnou činnost, anebo z důvodu jeho dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nemůže soustavně vykonávat výdělečnou činnost. Dále je nezaopatřeným dítětem člověk do 18 let věku s ukončeným základním vzděláním, který je veden na Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na dávku podpory v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. Pokud je dítě poživitelem invalidního důchodu třetího stupně, není bráno jako nezaopatřené.

Dle odstavce 2 § 1 zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí je **sociálně-právní ochrana dětí** zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana zájmů dítěte a jeho jmění, snaha o obnovení narušených funkcí rodiny a pro děti, které nemohou být vychovávány ve své vlastní rodině, zabezpečení náhradního rodinného prostředí.

Rodičovská odpovědnost je souborem práv a povinností rodičů vůči dětem zejména v péči o něho a jeho zdravotní, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Dále pak se rodičovská odpovědnost týká jeho ochrany, zajišťování výchovy a vzdělávání. Rodiče určují trvalé bydliště dítěte, zastupují ho a spravují řádně jeho majetek. Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká nabytím jeho plné svéprávnosti, pokud soud nerozhodne jinak. (§ 858 Zákona 89/2012 Sb. občanský zákoník)

Podle zákona 198/2002 Sb. je **dobrovolnická služba** definována jako činnost vykonávaná dobrovolníkem v jeho volném čase, dobrovolně a bez nároku na finanční odměnu, s cílem pomoci spoluobčanům a společnosti obecně. Tento zákon stanovuje komplexní systém podmínek, které neziskové organizace musí splnit, aby získaly akreditaci pro oblast dobrovolnické služby. Akreditaci na dobu čtyř let uděluje Ministerstvo vnitra nestátním neziskovým organizacím, které zajistí dobrovolníkům přípravu, výběr, pojištění, bezpečnost a další podobné záležitosti. Získání této akreditace zaručuje kvalitu dobrovolnické služby poskytované organizací. Zákon se vztahuje pouze na formální dobrovolnictví řízené akreditovanými dobrovolnickými programy a neřeší otázky neformálního občanského dobrovolnictví.

Veřejně prospěšné dobrovolnictví zahrnuje dobrovolnictví organizované neziskovými organizacemi a dobrovolnickými centry, kde má dobrovolník stanovený úkol v rámci dohodnutých podmínek, aby bylo zajištěno, že příjemce dobrovolnické pomoci na ni může spoléhat. Do obvyklé spolupráce dobrovolníka patří spolupráce s organizací, která mu nabízí příležitosti k dobrovolnické práci. Veřejně prospěšné dobrovolnictví bývá často spojováno s nestátními neziskovými organizacemi, které se snaží přilákat členy veřejnosti k dobrovolnickým aktivitám na krátkodobé nebo dlouhodobé projekty. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 36) Frič (2010, s. 11–12) podobně popisuje **formální dobrovolnictví**.

CASA je zkratkou pro Court Appointed Special Advocates. CASA dobrovolníci neboli advokáti, jsou běžní občané, kteří se rozhodli ve svém volném čase pracovat s týranými a zanedbávanými dětmi, zjišťovat jejich názor a obhajovat u soudu jejich nejlepší zájmy tak, aby tyto děti našly milující, bezpečný a stabilní domov.

Zákon 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí v § 6 vymezuje cílovou skupinu, které se sociálně-právní ochrana dětí týká. Jedná se o děti rodičů, kteří zemřeli, neplní povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, nebo zneužívají moci plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále se jedná o děti, které byly svěřeny do péče jiné osoby, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy, děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život, neplní školní docházku, požívají alkohol nebo jiné návykové látky a jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo čin jinak trestný – pokud je jim méně než 15 let, páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití. Do této cílové skupiny také patří děti, které opakovaně utíkají od rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu, na kterých byl *spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost, je ohrožen jejich mravní vývoj nebo jsou ohroženy násilím mezi rodiči nebo jinými pečujícími osobami*, nebo je ohroženo jejich jmění, jsou opakovaně, nebo déle než 6 měsíců umístěny do ústavní výchovy, nebo žádají o mezinárodní ochranu či azyl, a které se na území ČR nacházejí bez rodičů.

1.2 Popis výchozího stavu

V České republice se dobrovolnictví začalo rozvíjet v 90. letech, kdy začala vznikat dobrovolnická centra, která se dobrovolnictví věnovala profesionálně. Tyto organizace mají za cíl propagovat dobrovolnictví a dárcovství ve společnosti, realizaci vlastních dobrovolnických programů, vzdělávání a výzkum a mnoho dalšího. Dobrovolnictví, a to zejména to formální, se řídí dle zákona 108/2006 Sb. a 198/2002 Sb. Dobrá praxe dobrovolnických programů spočívá v profesionálním doprovázení ze strany koordinátorů, například sociálních pracovníků, pomocí průběžné supervize, dále pak pečlivý výběr dobrovolníků, vzdělávání dobrovolníků před vstupem do služby i během ní a rozvíjení kompetencí dobrovolníka v oblastech typických pro jeho cílovou skupinu, evaluace a vůle růst a zlepšovat se jak vysílající organizace samotné, tak i dobrovolníka, a v neposlední řadě také etický kodex. (Matoušek, Kříšťan a kol., 2013, s. 328–329)

V české odborné literatuře můžeme najít dva rozsáhlé výzkumy, které se zabývají dobrovolnictvím v české společnosti, jejíž postoj byl po Sametové revoluci spíše chladný, vlivem totalit, kterými jsme si prošli v minulém století, a ve kterých byla činnost neziskových organizací a s nimi i dobrovolnictví omezena a převládalo spíše

„povinné dobrovolnictví“ ve prospěch idejí socialismu a budovatelství. (Frič a kol, 2001)

Frič a Pospíšilová ve své práci *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století* (2010, s 195–199) uvádějí, že většina dotázaných občanů si myslí, že každý by měl alespoň jednou za život věnovat čas dobrovolnictví a je to něco, na co mohou být lidé pyšní. Dá se říci, že v české společnosti převládá pozitivní názor na dobrovolnictví, ale část obyvatelstva si myslí, že dobrovolnictví smysl nemá a lidé, kteří se mu věnují, jsou naivní a nevidí, že někdo zneužívá jejich dobročinnost. Je zajímavé, že negativní pohled na dobrovolnictví mají i někteří dobrovolníci. Pro lidi, kteří se této činnosti nevěnují, má dobrovolnictví nízkou legitimitu, která může pramenit z pohledu na dobrovolnictví za socialismu. Celkově lidé zapojení do dobrovolnictví v něm vidí tmelící prvek komunity a společnosti, ale vnímají nízkou odezvu z řad politiků a veřejných činitelů, na což může navazovat i již zmíněná nízká prestiž.

Rozvoji, podpoře a propagaci dobrovolnictví se v České republice od roku 2001 věnuje organizace HESTIA, která udílí cenu Křesadlo. Skrze ni se HESTIA snaží zvýšit prestiž, povědomí a zájem širší společnosti o dobrovolnictví. Nominovat dobrovolníky, kteří svůj volný čas věnují rozvoji komunit, potřebným lidem nebo vedou různé organizace, mohou neziskové organizace nebo sami občané. O vítězi ceny rozhoduje komise složená ze zástupců neziskových organizací, firem, novinářů a zástupců státní správy a samospráv v různých městech České republiky. Motto ceny Křesadlo „*Cena pro obyčejné lidi, kteří dělají neobyčejné věci*“ vzniklo v roce 2001 na Mezinárodní konferenci o dobrovolnictví v Kroměříži. Tuto větu řekla při svém projevu americká propagátorka dobrovolnictví Arlene Schindler. Cena Křesadlo má také svou symboliku – dobrovolníci jsou ti, kteří pomáhají vykřesat jiskry lidství. (Hestia [online])

Problémem týrání a zanedbávání dětí se v České republice zabývá Orgán sociálně právní ochrany dětí, Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS), Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, Linka bezpečí, Modrá linka, Dětské krizové centrum, Fond ohrožených dětí a další. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí v § 31 odst. 1 uvádí, že péče poskytovaná dětem uvedeným v § 6 „*spočívá v poskytování pomoci při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů, s cílem umožnit jim začlenění do společnosti, včetně začlenění pracovního.*“ V § 32 odst. 3 je dána povinnost zaměstnancům obce s rozšířenou působností při péči o děti uvedené v § 6 být v osobním kontaktu s těmito dětmi a jejich rodiči a řešit problémy v prostředí, kde se dítě obvykle zdržuje, pokud to je vhodné. O děti, které jsou uvedené v písmenu c) a d) § 6 se starají kurátoři pro mládež. Jedná se o děti, které mají výchovné problémy, vedou zahálčivý život, nebo mají nařízenou ústavní výchovu. U takových dětí je nezanedbatelné riziko, že jsou týrány, nebo zanedbávány.

2 Rešerše výzkumů a zdrojů, legislativní zakotvení

Výchozím zdrojem informací je osobní zkušenost ze zahraniční praxe ve Spojených státech amerických v organizaci CASA of Ohio Valley, která se zabývá advokací týraných a zanedbávaných dětí u soudů. Tuto advokacii provádí proškolení dobrovolníci, kteří pravidelně po celou dobu trvání soudního procesu navštěvují dítě, jehož nejlepší zájem obhajují. V této organizaci jsem získala interní zdroje, které ve své práci používám. Zejména se jedná o manuál ke vzdělávacímu kurzu CASA Academy a CASA Advocate Policy Manual, které se týkají vzdělávání a činnosti dobrovolníků i zaměstnanců CASA of Ohio Valley.

Další literatura byla získána na základě rešerše výzkumů a zdrojů v Univerzitní knihovně Univerzity Palackého v Olomouci a v e-zdrojích Univerzity Palackého v Olomouci pomocí klíčových slov *dobrovolnictví, volunteerism, volunteerism with children, syndrom CAN, týrání a zanedbávání, volunteerism in Czech Republic, supervision, family with children, sociální služby, ekologická perspektiva, mentoring, mentoringový program, ohrožené dítě, Big Brothers Big Sisters, supervise, supervision, rodinná politika*. Pro získání výzkumů v anglickém jazyce, byly využity vyhledávače EBSCO, JSTORE a PubMed.

V české odborné literatuře není mnoho výzkumů, které by se zabývaly dobrovolnictvím. Mezi monografie, které se tímto tématem zabývají v české společnosti, patří zejména *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století* (Frič, Pospíšilová a kol., 2010) a *Motivace k dobrovolnictví* (Matulayová, Jurníčková, Doležel a kol., 2016). Postoj české společnosti dle Friče (2010, s. 59) byl po sametové revoluci spíše chladný, vlivem totalit, kterými jsme si prošli v minulém století, a ve kterých byla činnost neziskových organizací a s nimi i dobrovolnictví omezena a převládalo spíše „povinné dobrovolnictví“ ve prospěch idejí socialismu a budovatelství.

V rámci projektu *Koncepce rozvoje dobrovolnictví v České republice* s akcentem na zajištění regionální a oborové dostupnosti dobrovolnictví v podobě dobrovolnických center, který byl realizován mezi lety 2016–2022 Ministerstvem vnitra, byl vytvořen *Analytický materiál popisující situaci v oblasti dobrovolnictví v dobrovolnických organizacích a centrech v zahraničí i v České republice*, ze kterého vyplývá, že 41 % dobrovolníků pracovalo s dětmi od 6 do 15 let a 42 % dobrovolníků pracovalo s mládeží od 15 do 18 let.

Základními zdroji práce je legislativa, která se tématu práce dotýká. Je to **zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách**, který v § 1 stanovuje podmínky pro pomoc a podporu osobám v nepříznivé sociální situaci skrze sociální služby a příspěvek na péči. Také určuje podmínky pro vydání povolení k poskytování sociálních služeb, řízení

veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekce poskytování sociálních služeb a předpoklady pro činnost v sociálních službách.

Dále zákon upravuje podmínky pro výkon povolání sociálního pracovníka, zejména pokud se věnuje činností v sociálních službách nebo v situacích, kdy poskytuje pomoc v hmotné nouzi, v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, ve školách a školských zařízeních, u poskytovatelů zdravotních služeb, věznicích, zařízeních pro zajištění cizinců a azylových zařízeních. Se zákonem o sociálních službách úzce souvisí vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Podmínky výkonu sociálně právní ochrany dětí stanovuje zákon **359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí** a s ním související vyhláška 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Zákon 359/1999 Sb. určuje v § 1 pravidla pro sociálně-právní ochranu dětí a pro zabezpečení potřeb zletilých nebo plně svéprávných osob, které opustily pěstounskou péči nebo ústavní výchovu. Sociálně-právní ochrana dětí zahrnuje ochranu práv dětí na vhodný vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte (včetně ochrany jeho majetku), práce směřující k obnově porušených funkcí rodiny, poskytnutí náhradního rodinného prostředí pro dítě, které není schopno být trvale nebo dočasně vychováno ve vlastní rodině.

Dále je to **zákon 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě**, který stanovuje v § 1 podmínky, za nichž stát poskytuje podporu pro dobrovolnickou službu, která je organizována podle tohoto zákona a prováděna dobrovolníky bez nároku na finanční odměnu.

3 Propojení tématu s teoriemi, metodami a technikami sociální práce

V případě konceptu dobrovolnické práce s týranými a zanedbávanými dětmi budou v rámci teorií, metod a technik využita tzv. malá paradigmatata sociální práce, jež Navrátil (2001, s. 14–17) popisuje ve své knize *Teorie a metody sociální práce*. Dle něj je v rámci sociální práce **terapeutické paradigma** chápáno jako terapeutická intervence. Cílem je upevnit psychosociální pohodu jak jednotlivce, tak i skupiny. Duševní pohoda jednotlivce je klíčem k dobrému fungování ve společnosti. Hlavním nástrojem je efektivní komunikace mezi klientem a sociálním pracovníkem. Terapeut nebo sociální pracovník podporuje klienta v rozvoji. V průběhu komunikace mezi sociálním pracovníkem a klientem se rozvíjí vztah, který později může ovlivňovat všechny zúčastněné. Očekává se, že změna nastane nejen u klienta, ale také u terapeuta – na společném setkávání se vzájemně obohacují. Díky komunikaci lidé mohou získat větší kontrolu nad svými pocity a více si uvědomují své emoce.

V případě práce dobrovolníka s dítětem zastává dobrovolník roli terapeuta v takovém slova smyslu, že podporuje dítě v jeho psychické pohodě a pomáhá mu zorientovat se v jeho prožívání a problémech a mapuje, jak různé okolnosti ovlivňují jeho psychický stav. Také pomáhá dítěti najít jeho silné stránky a růstový potenciál a podporuje ho v osobnostním rozvoji, samozřejmě je-li toho dítě schopno na základě svého věku a vyspělosti. Nezbytnou součástí pro výbavu dobrovolníka jsou základní psychologické znalosti, které získává v dobrovolnickém kurzu a v navazujícím vzdělávání. Dobrovolník na celou situaci není sám a může dítěti a jeho rodině doporučit odbornou péči psychologa, pokud tuto péči rodina již nevyužívá. (CASA of Ohio Valley, 2022b)

Tím se dostáváme k **poradenskému paradigmatu**, jež spočívá v informovanosti klienta o dostupnosti služeb. Sociální fungování závisí na schopnosti zvládat problémy a vyhledávat adekvátní informace a pomoc. Sociální pracovník, a v našem případě dobrovolník, poskytuje poradenství a sítuje klienty na další odborné služby.

Součástí posouzení, které dobrovolník dělá, je mapování vztahů a věcí, které mají vliv na duševní a tělesné blaho dítěte. Pro tyto účely může používat teorii **ekologické perspektivy**. Ta je unikátní v tom, že se klient nestaví do opozice svému okolí, ale je jeho členem. Člověk ovlivňuje své okolí stejně tak, jako okolí ovlivňuje člověka. Ekologická perspektiva vidí člověka v systému jeho sociálního prostředí. Rozlišujeme pět základních systémů, které v našem případě mapuje sociální pracovník společně s dítětem a dobrovolníkem v rámci individuálního plánování. *Mikrosystém*, který je tvořen nejbližším okolím člověka. Vztahy mezi mikrosystémy zahrnuje *mezosystém*. Ten se zabývá například propojeností rodiny se školou, rodiny s úřady a dalšími

institucemi. Systém, jehož člověk není aktivním účastníkem, ale ovlivňuje jeho život, se nazývá *exosystém*. V případě dětí to může být pracovní prostředí jejich rodičů – dítě není jeho součástí, ale dění v něm ho ovlivňuje. *Makrosystém* je rámcem života člověka ve společnosti. Tvoří normy a hodnoty, které jedince formují, jako například etické, kulturní nebo náboženské. Změny, které jedinec i jeho prostředí prožívá v průběhu času, případně důležité momenty v životě jedince, zachycuje *chronosystém*.

Tyto jednotlivé systémy tvoří mapu, o kterou se sociální pracovník, případně dobrovolník, může opřít v řešení životní situace rodiny a dítěte. Ekomapa dává klientovi, dobrovolníkovi i pracovníkovi možnost se na problém podívat komplexně a vystavit plán konkrétních kroků jeho řešení. Na základě této mapy tak může dobrovolník odkázat dítě a rodinu na konkrétní organizace a doprovázet dítě a rodinu při řešení jednotlivých úkolů. (Matoušek, Kříšťan a kol., 2013, s. 74–76)

V rámci sociální práce máme také **reformní paradigma**, které se týká zejména úsilí o změnu společenského prostředí. Sociální pracovníci se zde snaží o zmocňování klientů, aby se mohli aktivně podílet na reformách institucí. (Špiláčková, Nedomová, 2013, s. 23). V našem případě dává dobrovolník dítěti, které zažívalo nebo zažívá týrání a zanedbávání, možnost se aktivně podílet na změnách, které povedou klienta k lepšímu životu.

V případě doslovného přenosu konceptu CASA do České republiky by se jednalo o velmi rozsáhlou reformu z toho důvodu, že z historického a socio-kulturního hlediska je český systém SPOD diametrálně odlišný od toho amerického. Také dobrovolnictví je v České republice pojato zcela jiným způsobem. Američané jsou k dobrovolnictví vedeni již v předškolním věku. Děti jsou začleněny do dobrovolnických aktivit v rámci obce, komunity nebo města. Ve školním věku děti již aktivně vytvářejí své vlastní dobrovolnické projekty a na středních školách a univerzitách je dobrovolnictví zapojeno v rámci výuky zcela běžně. V rámci zaměstnání zaměstnavatelé dávají svým pracovníkům volno na výkon dobrovolné služby (Volunteerism: United We Serve, online), což je v případě CASA of Ohio Valley zcela běžná záležitost – soudy, ve kterých dobrovolníci mají významnou roli, se konají v pracovní době.

Dobrovolníci a pracovníci v programu, který je v této práci představován, se můžou účastnit také **případové konference**, která je ve Slovníku sociální práce (Matoušek, 2008, s. 161) definována jako „*porada věnovaná diskuzi o případu, již se účastní členové rodiny, případně další blízcí lidé a zástupci institucí, které mají s klientovými problémy něco do činění.*“ Cílem případové konference je výměna informací mezi jednotlivými subjekty případu, přičemž jednotlivé obory mohou vidět problém v jiné perspektivě. Díky tomuto lze například vytvořit adekvátní individuální plán pro dítě a jeho rodinu. Případovou konferenci vede moderátor, který by měl být nestranným pozorovatelem a měl by vytvářet atmosféru důvěry následováním základních principů – respektování růzností potřeb rodin, předcházení, případně

zmírnění předsudků a stereotypů, informovanost jednotlivých subjektů zapojených v konferenci, partnerství mezi rodiči a odborníky, následování struktury konference, která je předem daná, a odpovědnost a závazek všech účastníků k dodržování plánu a cílům stanovených na konferenci. Dalšími velmi důležitými principy případové konference, které je vhodné následovat, jsou zaměření na situaci, kterou lze reálně ovlivnit a změnit, účast odborníků z praxe, kteří jsou s klienty v kontaktu, zaměření se na potřeby dětí, a to jak obsahové (cíl, smysl), tak i vztahové (emoce), motivace a zplnomocňování rodičů i dětí, například tím, že pracovníci nebudou zasahovat do věcí, které fungují (rodiče sami zvládají chodit na úřady, vyhledávat informace a tak dále). (Bechyňová, 2012, s. 19–32)

Základním znakem případové konference je **sanace rodiny**. Je to soubor činností sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších programů a opatření, které se dávají převážně rodičům dětí ohrožených ve vývoji. Tyto činnosti mají za cíl předcházet, případně zmírňovat ohrožení dítěte, eliminovat rizika s tím spojená a znovu-začleňovat dítě zpět do rodiny. Jsou vykonávány multidiscipinárním týmem odborníků, kteří jsou s dítětem a rodinou v kontaktu, mají svou strukturu – cíl, plán, realizaci, monitoring, vyhodnocení. Jedná se o činnosti, které zmírňují riziko odebrání dítěte z rodiny. Základními znaky sanace rodiny jsou partnerství mezi odborníky a rodiči i dítětem, činnost celého týmu je koordinována zpravidla sociálním pracovníkem SPOD. Je průběžně vyhodnocována a plánována a případně přehodnocována. (Bechyňová a Konvičková, 2008, s. 17–26)

Základní charakteristikou činnosti dobrovolníků je koncept **mentoringu a mentoringové intervence pro děti a dospívající**. Dobrovolníci navazují s dětmi pevný vztah a poskytují jim podporu a pomoc. Pomáhají jim získat přístup k různým zdrojům, rozvíjejí jejich sebevědomí a autonomii, a tak podporují jejich celkový osobnostní rozvoj. Mentoring se vztahuje na situaci, kdy mentor dítěti poskytuje různé formy sociální opory. Ačkoli je mentor autoritou, jejich vztah má spíše přátelskou povahu. Mentoring umožňuje dítěti vyjádřit svá přání a tato přání mohou být zohledněna v individuálních plánech a v různých dalších zprávách pro organizaci, která vysílá dobrovolníka. Mentoring má pro dítě význam v oblasti sociálního fungování, osobnostního a kognitivního rozvoje, stejně jako v rozvoji znalostí a dovedností. Pro dítě má mentoring obrovský význam v orientaci v problémech, kterými zrovna prochází a neví si s nimi rady. (Brumovská, Seidlová Málková, dle Matoušek, Kříšťan, 2013, s. 272–274)

V péči o dobrovolníky a jejich vedení je hlavním nástrojem **supervize**. Podle Hesse (1980, s. 50) je supervize „čistá mezilidská interakce, jejímž cílem je, aby se supervizor setkával se supervidovaným ve snaze zlepšit jeho schopnost efektivně pomáhat lidem.“ Supervize má za úkol nejen rozvíjet schopnosti, porozumění a dovednosti supervidovaného, v našem případě dobrovolníka, ale může mít také další

funkce v závislosti na prostředí. Kombinace různých funkcí supervize je klíčová pro úspěšné využití osvědčených postupů. Podle Slovníku sociální práce (Matoušek, 2008, s. 218) má supervize „*vzdělávací, podpůrnou a řídicí funkci*.“ Vzdělávací funkce má pro supervidovaného skrze reflektování práce s klientem význam v rozvoji dovedností, schopností a porozumění. Dobrovolník si díky této reflexi uvědomuje své reakce na klienta, chápe průběh a dynamiku jejich interakce, lépe klientovi rozumí, a hlavně je schopen zkoumat další způsoby, jak pracovat v situacích, kterých byl a je součástí. (Hawkins, Shonet, 2004, s. 59–60)

Při náročné práci s ohroženými dětmi je téměř nevyhnutelné, aby dobrovolníci nevnímali zoufalost nebo bolest. Proto se supervize může stát nástrojem jejich podpory při vypořádání s emocemi, které při práci s klienty dobrovolníci zažívají a se kterými si nemusí vědět rady. Nepracovat s takovými emocemi a potlačovat je, může vést k nadměrnému stresu a později vyhoření. (Hawkins, Shonet, 2004, s. 60)

Pro kontrolu kvality práce, kterou dobrovolníci s klienty vykonávají, má supervize také řídicí a kontrolní funkci. Dobrovolníci mohou dostat zpětnou vazbu a mohou situaci vidět pohledem nezaujatého člověka. (Hawkins, Shonet, 2004, s. 60)

Je na supervizorovi, aby zajistil plynulý průběh supervize a vytvořil prostředí, které umožní dobrovolníkovi cítit se pohodlně, a zároveň zajistil, že bude dodržována mlčenlivost. Každá supervize musí začínat tvorbou pravidel skupiny nebo dvojice, která odrážejí očekávání zúčastněných. Je třeba si vyjasnit, jak supervize bude probíhat a jakou bude mít formu, časové rozmezí a tak dále. (Hawkins, Shonet, 2004, s. 63 a Havrdová dle Matoušek, Kříšťan a kol, 2013, s. 514–516)

4 Propojení tématu se sociální politikou

Téma spadá do oblasti sociálních služeb, sociálně-právní ochrany dětí a rodinné politiky. V péči a podpoře rodin hrají významnou roli **sociální služby**. Dle § 2 zákona o sociálních službách mají všichni jednotlivci nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství týkající se možností řešení nežádoucí sociální situace nebo prevence takové situace. Při poskytování sociálních služeb je třeba zachovávat důstojnost osob a pomoc musí být přizpůsobena individuálním potřebám klientů. Sociální služby by měly aktivně podporovat samostatnost a motivovat klienty k činnostem, které by neměly vést k prohlubování sociální situace, a měly by posilovat jejich začlenění do společnosti. Všechny sociální služby musí být poskytovány kvalitně a v souladu s lidskými právy a základními svobodami jednotlivců. Každá sociální služba má jako součást své působnosti také základní sociální poradenství a v nepříznivé sociální situaci poskytují pomoc a podporu při jejím řešení. Sociální poradenství poskytované v odborných poradnách se zaměřuje na potřeby konkrétních skupin obyvatel, a to v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro oběti trestných činů a tak dále. Toto poradenství zahrnuje sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností a je zaměřeno na individuální potřeby každé skupiny. (§ 37 zákona o sociálních službách)

Služby, které se věnují prevenci proti sociálnímu vyloučení dětí a mládeže nebo rodin s dětmi a péči o ně jsou *nizkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)*, *sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS)* a *domy na půl cesty*. NZDM poskytují podle § 62 zákona o sociálních službách služby dětem a mládeži od 6 do 26 let, které jsou ohrožené sociálním vyloučením a společensky nežádoucími jevy. Tyto služby jsou poskytovány terénně nebo ambulantně a jejich cílem je zlepšit kvalitu života cílové skupiny tím, že se snaží předcházet nebo snižovat sociální a zdravotní rizika, která jsou spojena s jejich životním stylem, a umožňuje jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí. Služba rovněž vytváří podmínky pro to, aby osoby, které ji využívají, mohly v případě potřeby řešit svou nepříznivou sociální situaci. Tato služba je navíc poskytována anonymně. Zahrnuje širokou škálu aktivit, jako jsou výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu s okolním společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a oprávněných zájmů. Navíc je tato služba poskytována zdarma, tedy bez finančních nákladů pro uživatele.

Zákon o sociálních službách v § 65 uvádí, že SAS jsou terénní nebo ambulantní služby poskytované rodinám s dětmi, u kterých existují rizika ohrožení vývoje dítěte nebo jsou jejich vývojové podmínky ohroženy v důsledku dlouhodobé krizové sociální situace, kterou rodiče sami nedokáží překonat. Tyto služby obsahují výchovné, vzdělávací a aktivizační aktivity, zprostředkování kontaktů se společenským

prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba je poskytována zdarma.

Domy na půl cesty dle § 58 zákona o sociálních službách nabízejí ubytování a přidružené služby pro osoby do 26 let věku, kteří opouštějí školská zařízení po dosažení zletilosti. Taktéž jsou poskytovány služby pro osoby z jiných zařízení náhradní rodinné výchovy. Poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních se přizpůsobuje specifickým potřebám klientů. Tyto služby zahrnují poskytování ubytování, pomáhání s navazováním kontaktu se společenským prostředím, sociálně-terapeutické činnosti a pomoc při obstarávání osobních záležitostí a uplatňování práv a oprávněných zájmů.

Velmi významnou roli hraje sociální politika také v oblasti **sociálně-právní ochrany dětí**. Cílem je ochrana dětí a mládeže do 18 let, a to jak v rodině, tak ve společnosti. Historicky jsou nejpalčivějším problémem osiřelé děti a děti mimo rodinu. Dnes se velmi vážným problémem stává zanedbávání a dětská prostituce. Sociálně-právní ochranu dětí mohou vykonávat pouze organizace k tomu pověřené. (Tomeš, 2011, s. 206–215) Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) si v Národní strategii ochrany práv dětí 2021–2029 vytyčuje hlavní cíl, aby „*děti a mladí lidé v České republice žili kvalitní život, vyrůstali v bezpečném a rodinném prostředí a měli rovné příležitosti k rozvoji svého potenciálu.*“ (s. 25) Tohoto cíle má být dosaženo splněním šesti dílčích cílů. Prvním dílčím cílem je sjednocení přístupů k zajišťování a prosazování nejlepších zájmů dětí, jehož splněním bude dosaženo sjednocením právních předpisů upravujících výkon ochrany dětí a služeb, které jsou poskytovány ohroženým dětem a rodinám, a definováním jednotných kvalifikačních požadavků na pracovníky s dětmi a rodinami. Dále bude splněním tohoto cíle posíleno společenské povědomí o zodpovědnosti za ochranu práv dětí a nejlepších zájmech dětí. Druhý dílčí cíl zaručuje dětem bezpečnou výchovu v rodinném prostředí a míří hlavně na prevenci v souvislosti s ochranou dětí a jejich práv, na zvyšování kapacit v oblasti služeb pro ohrožené děti a náhradní rodinné péče. Třetím dílčím cílem, který je zaměřen na vyrovnávání příležitostí znevýhodněných dětí, bude dosaženo veřejné osvěty o potřebách takových dětí a jejich rodin a bude jim poskytnuta podpora a informace. Dále si tato strategie klade za cíl zapojení dětí do rozhodovacích procesů, kterého bude dosaženo tím, že budou dětem předkládány informace o jejich právech ve srozumitelné formě a bude s nimi jednáno s přihlédnutím k jejich potřebám, přičemž dospělí, kteří s dětmi budou jednat, budou odborně proškoleni a bude šířena osvěta o důležitosti zapojení dětí do rozhodovacích procesů. Pátý dílčí cíl se zaměřuje na zvyšování kvality života rodin skrze zpřístupnění služeb, rozvoj dostupného bydlení a nastavení daňových, pojistných a dávkových systémů na podporu rodin s dětmi. Šestý dílčí cíl se zaměřuje na jednotný sběr dat a evaluaci systému ochrany práv dětí. (Národní strategie ochrany práv dětí 2021–2029, s. 25–40)

Rodina je brána jako společenství manželů, partnerů nebo jednoho z rodičů s dítětem nebo dětmi. Rodina je pro dítě základním sociálním prostředím, ve kterém se učí, poznává a roste, a které má velký vliv na jeho chování a formuje jeho vztahy k ostatním osobám a ke společnosti; ty pak dítě na základě přenosu kopíruje. **Rodinná politika** je souhrnem aktivit podporujících rodinu, do nichž můžeme zařadit aktivity v oblastech bydlení, vzdělávání, zdraví, zaměstnanosti a dalších. Ve většině států je rodina předmětem významné podpory. Tato podpora spočívá většinou v ekonomických, právních a sociálních aspektech, přičemž tato vědomá a cílená podpora staví rodinu pod ochranu státu. (Krebs, 2015, s. 381–385, MPSV, [online]) Listina základních práv a svobod v článku 10 také garantuje právo na ochranu před neoprávněným zásahem do soukromého a rodinného života a v článku 32 dává právo rodičům na výchovu svých dětí a dětem na výchovu a péči ze strany rodičů. Rodiče, kteří se o své děti starají, mají podle stejného článku nárok na pomoc státu.

Obecně se dá říci, že cílem rodinné politiky je přímo či nepřímo podporovat rodinné soužití a tím zmírňovat narůstající náklady rodin při výchově a péči o děti. Prostředky, které jsou při této podpoře využity, jsou především peněžní příspěvky, nebo poskytování různých slev a výhod. Velkým tématem rodinné politiky je vytváření vhodných pracovních podmínek pro pečující rodiče, kterými mohou být například flexibilní pracovní doba, práce na zkrácené úvazky nebo podpora práce z domu. Na své praxi v USA jsem si všimla velmi odlišného přístupu, co se týče právě podpory rodiny v oblasti zaměstnanosti. CASA of Ohio Valley poskytuje svým zaměstnancům různé výhody, mezi nimiž je například to, že si zaměstnanci mohou vzít své děti do kanceláře, nebo v případě nemoci dětí mají možnost pracovat z domu. Nicméně tyto výhody nemusí dávat pracujícím rodičům všichni zaměstnavatelé. V USA totiž převažuje takzvaný liberální systém rodinné politiky, který počítá s odpovědností občana za sebe samého a sociální podpora se týká převážně těch, kteří se ocitají v chudobě. Velkou roli v podpoře rodiny v tomto systému hrají nestátní organizace. (Krebs, 2015, s. 385–395)

Tomeš (2011, s. 18–37) a Krebs (2015, s. 27–39) rozdělují **principy sociální politiky** na principy rovnosti, osobních práv, svobod a důstojnosti, solidarity, subsidiarity a participace. V moderní společnosti je *rovnost* chápána jako rovnost před zákonem a zákaz jakékoli diskriminace. Aby bylo dosaženo rovnosti, je třeba vyrovnávat některé rozdíly mezi lidmi, které mohou souviset se zdravím, věkem, vrozenými schopnostmi a tak podobně. Porušením rovnosti narušujeme přirozená práva člověka.

Princip *osobních práv* se zaměřuje na sociální objektivní a subjektivní právo, která se vzájemně ovlivňují. Objektivní právo je souhrn právních předpisů, jimiž se občané řídí a které jim vymezují jejich subjektivní práva, tedy určitá oprávnění každého občana. Princip *svobody* moderní společnost vnímá jako nezczitelný princip, který může omezit jen právo. Tam, kde končí svoboda jednoho, začíná svoboda druhého.

V sociální politice je tento princip zdůrazňován zejména v zákazu jakéhokoli omezování především ve vztahu subjektu a objektu sociální politiky, tedy poskytovatele sociální služby a klienta. S principem osobního práva a svobody souvisí také princip *důstojnosti*, který spočívá zejména v právu na důstojný život a respekt k jeho jedinečnosti. (Tomeš, 2011, s. 28–29)

Sociální *solidarita*, tedy vzájemná podpora, je velmi významným principem, který může být jak pozitivní a motivační, tak i nežádoucí a podporující závislost obyvatel na pomoci zvenčí. Solidarita může být na úrovni mezinárodní, celostátní, regionální a rodinné. Také může být solidarita mezigenerační, zdravých s nemocnými, bezdětných s rodinami, vysokopříjmových s nízkopříjmovými a tak podobně. Solidaritu lze realizovat dobrovolně, například dobrovolnictvím nebo dárcovstvím, nebo také nedobrovolně, skrze platbu daní nebo povinné pojištění. (Krebs a kol., 2015, s. 32–33) Dle Tomeše (2011, s. 32) je povinná solidarita nástrojem státu k plošné, nebo cílené redistribuci zdrojů. Plošná redistribuce má univerzální charakter, zatímco cílená redistribuce je zaměřená na konkrétní skupiny osob.

Lze říci, že hranice solidaritě dává *subsidiarita*. Vychází z předpokladu, že člověk jako individuum s jedinečnými vlastnostmi, schopnostmi a vůlí má povinnost tyto využít k ochraně sebe a svých blízkých. Teprve až si člověk a jeho rodina neví rady, může požádat o pomoc další společnosti a organizace. Pomoc státu, jehož povinností je vytvářet podmínky k tomu, aby si člověk mohl pomoci sám, je poslední možností, po tom, co byly vyzkoušeny všechny možné formy pomoci. Subsidiarita může být vnímána, jako osobní odpovědnost za svůj vlastní život a za své jednání. (Krebs a kol., 2015, s. 37–38)

Princip *participace* zplnomocňuje člověka k tomu, aby nebyl závislým na sociálním systému a pomoci druhých lidí, ale aby se podílel na změnách a nebyl pasivním příjemcem sociálních opatření. Umožňuje občanům přístup k politickým rozhodnutím, odmítá autoritativní vedení a tím vytváří a zpevňuje předpoklady demokracie. (Krebs a kol., 2015, s. 38–39) Dle Tomeše (2011, s. 35) se o participaci v sociální politice „*hovoří zejména v oblastech financování, volbě nejvhodnějšího způsobu řešení sociální situace jednotlivce a v řízení sociálních institucí.*“

Sociální *spravedlnost* může být vnímána velmi subjektivně a tím může být vzdálena od její myšlenky humanity, blaha a prospěchu lidstva. Lze ji vymezit pravidly, podle nichž jsou ve společnosti rozdělovány prostředky, ale také příležitosti, například vzdělávat se, mít dostupnou zdravotní péči, uplatnit se na trhu práce a tak podobně. Sociální spravedlnost je relativní a je nutno při jejím zkoumání zohlednit řadu různých hledisek a zjišťovat také povahu rozmanitých sociálních situací. (Krebs a kol., 2015, s. 27–33)

Funkce sociální politiky jsou ochranná, redistribuční, homogenizační, stimulační a preventivní. Tyto funkce se vzájemně doplňují, souvisí spolu a jsou vztahovány

k velmi rozmanitému spektru lidí v různých životních situacích. *Ochranná* funkce je tradičním stabilním prvkem sociální politiky. Řeší již vzniklý problém a jejím cílem je jeho zmírnění nebo odstranění. *Redistribuční* neboli rozdělovací a přerozdělovací funkce, je jedna z nejdůležitějších funkcí sociální politiky. Určuje, kdo se jakým způsobem bude podílet na společném bohatství a řeší co, komu, jak a za jakých podmínek rozdělovat. Zapojuje lidi do společnosti a rozděluje prostředky a podmínky ke zdokonalení života lidí. *Homogenizační* funkce má za cíl zmírňovat a odstraňovat rozdíly ve společnosti a poskytovat stejné šance ke vzdělání, zdravotním službám, práci a tak dále, a to podle schopností jednotlivých občanů. *Stimulační* funkce vede jedince, skupiny a společnost k žádoucímu sociálnímu chování v oblasti ekonomiky i mimo ni. Jde například o oblasti vzdělávací a zdravotní politiky a politiky zaměstnanosti. Stimulační funkce vytváří stabilitu v podobě sociálních jistot. *Preventivní* funkce předchází a zabraňuje zcela nebo v co největší míře problémům a nepříznivým sociálním situacím. Nejvíce se na této funkci podílí zejména vzdělávací a zdravotní politika, ale nejen ty, v oblasti vzdělávání a poradenství. (Krebs a kol., s. 56–64)

5 Analýza potřebnosti

Cílem této kapitoly je zpracovat analýzu potřebnosti, která zahrnuje tyto dílčí cíle:

C1: Popis současné praxe ochrany týraných a zanedbávaných dětí a práce s nimi skrze dobrovolnou činnost.

C2: Zkoumání strategií a projektů zaměřených na ochranu ohrožených dětí a zohlednění aktuálních potřeb a požadavků vycházejících z těchto metodik a projektů. Výsledky tohoto zkoumání budou zhodnoceny.

5.1 Příčiny problému a jeho důsledky/dopady na cílovou skupinu a společnost obecně

Příčinami týrání a zanedbávání dětí je mnoho faktorů. Dle Matějčka (in Dunovský, 1995, s. 107–111) jsou tři rizikové skupiny: rizikový dospělý, rizikové dítě a riziková situace.

Spouštěčem týrání nebo zanedbávání dítěte jsou **rizikové situace**. Podíl na nich nese nejen rizikový rodič nebo rizikové dítě, ale také společnost a okolnosti, ve kterých rodina žije a také socio-ekonomické podmínky, ze kterých rodina pochází. Může to být například rozvod rodičů, dlouhodobá nezaměstnanost, dluhy, nebo také zdravotní a psychické potíže, kterými mohou členové rodiny dlouhodobě trpět.

Rizikový dospělý je ta pečující osoba, která je náchylnější ke špatnému zacházení se svěřenou osobou. Jde o jedince, kteří sami mají nějaké psychické, fyzické, finanční nebo sociální obtíže, a dítě se může stát terčem jejich frustrace. (Kocourková in Gjuričová, 2000, s. 18)

Rizikovým dítětem myslíme jedince, který potřebuje ve výchově a vzdělávání zvýšenou pozornost rodiče nebo jiné pečující osoby. Jsou to například děti s výchovnými problémy, se zdravotním postižením, hyperaktivní děti, nebo také děti, které nesplňují očekávání rodičů. Kocourková (in Gjuričová, 2000, s. 18) uvádí, že častou obětí týrání jsou děti do 3 let věku. Je to z toho důvodu, že v tomto věku jsou vyjadřovány pocity častým pláčem, který u rizikového rodiče může vyvolávat zlost až agresi.

Jednou z příčin týrání a zanedbávání je také to, že rodiče mají často podobné zkušenosti z dětství, kdy se na nich rodiče či vychovatelé dopouštěli krutého zacházení. Je s podivem, že si tímto rodiče omlouvají své chování vůči svým dětem. Po porodu se totiž podvědomě vybavují vzpomínky, jaké to bylo být dítětem, jak se ke mně chovali mí rodiče a jak se mnou zacházeli vychovatelé. Jde o vzorce, které vyplouvají na povrch a nevědomě je používáme, jelikož je máme uložené v podvědomí jako normální a běžné. Často se u týrajícího rodiče setkáváme s nedostatkem empatie a vnímavosti vůči

potřebám dítěte. Cítí se být dítětem ohrožen a považuje ho za neposlušné. (Dunovský, 1995, s. 19–20, Gjuríčová, 2000, s. 16–22)

Důsledky týrání a zanedbávání dětí jsou velmi vážné a mají vliv na celou společnost. V nejhorších případech může být důsledkem smrt dítěte. V dalších případech může dojít k odebrání dítěte z rodiny, což je ekonomicky zatěžující, zejména je-li dítě umístěno v zařízení náhradní rodinné výchovy. Děti, které byly týrány nebo zanedbávány, mohou trpět celoživotními psychickými a fyzickými problémy. Mohou se objevit deprese, úzkost, posttraumatická stresová porucha, somatické příznaky, jako jsou bolesti hlavy nebo zažívací potíže, a další. Důsledky týrání a zanedbávání dětí zahrnují často dlouhodobé zdravotní problémy, které vyžadují dlouhodobou a nákladnou zdravotní péči. U dětí, které jsou oběťmi týrání a zanedbávání je větší pravděpodobnost, že se stanou pachatelé trestné činnosti, budou mít problém zapojit se na trhu práce a stanou se závislé na sociálních dávkách. Podle studie amerického ministerstva zdravotnictví z roku 2012 způsobuje týrání a zanedbávání dětí ekonomické ztráty ve výši 124 miliard dolarů ročně. (Sidebotham a kol, 2001, Widom, Maxfield, 2001, Fang a kol., 2012)

Ze statistických dat zveřejněných MPSV z roku 2021 byla nejčastějším dopadem týrání a zanedbávání dětí nutnost poskytnutí psychologické pomoci obětem (2 174), dále 186 dětí bylo nutno hospitalizovat, 151 dětí trpí v důsledku týrání a zanedbávání posttraumatickou stresovou poruchou. Celkové velikosti a dalším informacím o této cílové skupině se věnuji v podkapitole Velikost a případná specifika cílové skupiny.

Systémová a pravidelná práce s dětmi, které byly týrány nebo zanedbávány, může mít pozitivní vliv na jejich životy a zlepšit jejich celkovou pohodu. Proškolení dobrovolníci mohou pomoci těmto dětem vytvořit zdravé vztahy, rozvíjet jejich dovednosti a sebevědomí a zlepšovat emocionální a behaviorální reakce. Studie publikované v *Journal of Adolescence* (Zand a kol, 2016) zkoumaly účinnost intervencí s týranými dětmi. Výsledky ukázaly, že systémová a pravidelná intervence pomohla dětem snížit jejich symptomy úzkosti, deprese a traumatizace a zlepšit jejich sociální interakce. Výzkumy rovněž potvrzují, že dlouhodobá práce s dětmi, které byly týrány nebo zanedbávány, může pomoci zlepšit jejich celkové zdraví a blaho. Například studie publikovaná v *Prevention Science* (DeWit a kol, 2016) ukázala, že intervence zaměřené na zlepšení schopnosti řešit problémy mohou pomoci snížit riziko behaviorálních problémů u dětí vystavených týrání.

5.2 Způsoby, jimiž je problém dosud řešen

Řešení problematiky ochrany práv dětí na státní úrovni vyplývá z přijetí Úmluvy o právech dítěte, kterou Česká republika ratifikovala v roce 1991. Její naplňování je

pravidelně hodnoceno Výborem OSN pro práva dítěte v konkrétních doporučeních. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k vytvoření Národní strategie ochrany práv dětí. (MPSV, 2022 [online]) Cíle Strategie jsou rozděleny do Akčních plánů k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí 2021–2024 a poté 2024–2029.

Národní strategie ochrany práv dětí 2021–2029 identifikovala systémové nedostatky ochrany práv dětí a systému péče o ohrožené děti. Jedním z těchto nedostatků je, že při rozhodování o věcech přímo ovlivňujících děti se nedostatečně zohledňuje jejich názor a nejsou využívány postupy pro zapojení dětí a mladých lidí do těchto procesů. Jedním z dílčích cílů Strategie je tedy zapojování dětí do rozhodovacích procesů, které se jich týkají. Konkrétním opatřením Akčního plánu je „*Rozvoj technik pro zjišťování názoru dětí ve správním řízení a soudních procesech*“ (Právo na dětství, 2020) Výbor OSN pro práva dítěte celkově ohodnotil tuto Strategii kladně, ovšem v oblasti respektování názoru dítěte shledává nedostatky. V oblasti týrání a zanedbávání dětí Výbor dává doporučení, aby Česká republika formulovala strategii pro prevenci a řešení násilí na dětech, zvýšila dostupnost komunitních podpůrných služeb, které spolupracují mezi sebou, a posílila zvyšování povědomí o domácím násilí a týrání a zanedbávání dětí, včetně zapojení dřívějších obětí.

V USA tyto problémy řeší organizace National CASA, která je členěna na federální, státní a lokální úroveň. Organizace vznikla v 70. letech 20. století a jejím průkopníkem byl soudce David W. Soukup, který měl rozhodnout o třileté dívce a jejím osudu bez dostatečných informací o jejím životě. Organizace CASA obhajuje týrané a zanedbávané děti u soudu a dobrovolníka do řešení případu jmenuje soudce. Dobrovolníci mají povinnost a odpovědnost získat z první ruky jasnou představu o potřebách a situaci dítěte tím, že prozkoumají všechny relevantní dokumenty, záznamy a rozhovory s dítětem, rodiči a sociálními pracovníky, učiteli a dalšími osobami za účelem zjištění skutečností a okolností týkajících se dítěte a jeho situace. Dále zjišťují a obhajují nejlepší zájem dítěte a hledají řešení založená na spolupráci mezi stranami zapojenými do případu. Účastní se všech soudních slyšení, obhajují nejlepší zájem dítěte a v případě potřeby poskytují svědectví. Pravidelně a v dostatečné míře se osobně stýkají s dítětem, aby mohli zajistit důkladnou znalost jeho situace a podat o tom svědectví. Dobrovolník CASA se musí setkávat s dítětem osobně minimálně dvakrát měsíčně, sleduje plnění stanovených cílů a soudních příkazů a zajišťuje, aby byly soudem nařízené služby prováděny včas a aby se přezkumná slyšení konala v souladu se zákonem. Také neprodleně informuje soud o důležitém vývoji v případě a sděluje svému supervizorovi veškeré obavy. Jeho úkolem je obhajovat nejlepší zájmy dítěte tím, že komunikuje se zdravotními, vzdělávacími a dalšími institucemi. Účastní se všech plánovaných případových konferencí s pracovníky, kteří jsou v případě zapojeni. Prací dobrovolníka je vést kompletní záznamy o případě, včetně schůzek, pohovorů a informací shromážděných o dítěti a jeho životě. Předkládá

měsíčně zprávy koordinátorovi dobrovolníků během supervizního setkání. (MPSV, 2020, Our History, [online], State and Local Programs, [online], CASA of Ohio Valley, 2022b)

V České republice je v případech soudních jednání týkajících se nezletilého dítěte dítě zastupováno kolizním opatrovníkem. Tato činnost tvoří podstatnou část výkonu OSPOD, zejména pokud se jedná o soud, kde by mohlo dojít ke střetu zájmů dítěte a jeho zákonných zástupců. Pokud se jedná o dítě podle § 6 zákona 359/1999, tedy dítě ohrožené, OSPOD roli opatrovníka zastává automaticky. Role kolizního opatrovníka slouží pouze k zastoupení dítěte pro účely daného soudního řízení a po ukončení soudu tato funkce zaniká. Výkon kolizního opatrovníka klade na sociálního pracovníka vysoké nároky, co se týče odborných znalostí z oblasti práva. § 17 zákona o sociálně-právní ochraně dětí ovšem neudává podrobnosti o výkonu této funkce. Problémem tedy může být to, že rodiny nemusí rozeznávat rozdíl mezi kontrolní, poradenskou a opatrovníckou činnostmi, kterou OSPOD vykonává. Tato zmatenost může v klientech vyvolávat neochotu spolupracovat. Taktéž si lze pokládat otázku, do jaké míry má dítě možnost participovat ve správních nebo soudních řízeních, zejména pokud má pracovník OSPOD jiný názor, který si udělal na základě sociálního šetření. Tyto rozpory jsou v mnoha zemích řešeny zastupováním dítěte nezávislou organizací. (Pemová, Ptáček, 2022, s. 303–307)

Dobrovolnických programů v rámci sociálních služeb pro děti a mládež můžeme v České republice najít několik. Téměř 20 let je jedním z nich dobrovolnický program Pět P (podpora, přátelství, pomoc, péče, prevence), který je českým ekvivalentem amerického programu Big Brothers Big Sisters. Je to program, který staví na mentoringovém přátelském vztahu mezi dítětem a dospělým dobrovolníkem. Cílovou skupinou tohoto programu jsou děti od 6 do 15 let, které pochází z rodin v tíživé životní situaci nebo z neúplných rodin, mají výchovné problémy, nebo jsou velmi nadané a nezapadají do kolektivu svých vrstevníků. (Matulayová, Jurníčková, Doležel, 2016, s. 37–39) Role dobrovolníků v tomto vztahu je spíše kamarádského typu. Dobrovolník k dítěti zaujímá rovnocenný přátelský postoj a komunikaci upravuje tak, aby byla dítěti srozumitelná. Jejich společné aktivity míří k zážitkům, zábavě a smysluplnému trávení volného času dítěte i dobrovolníka. (Brumovská, Seidlová Málková, 2010, s.113) Na základě emailové komunikace s místopředsedkyní Národní asociace dobrovolnictví Mgr. Bohdanou Břízovou, Ph.D. bylo zjištěno, že program Pět P působil v roce 2021 v osmi českých městech.

Jak již bylo zmíněno, program Pět P je českou verzí amerického programu Big Brothers Big Sisters. Mezi lety 1992–1993 byl uskutečněn rozsáhlý výzkum o přínosech mentoringových programů. Výzkumnou skupinou byly děti, které zažádaly o mentora. Tyto děti byly rozděleny do dvou skupin, z nichž první byl mentor přidělen a druhé ne. V rámci tohoto šetření bylo zjištěno, že u dětí, které byly v mentoringovém vztahu, je

menší pravděpodobnost, že budou brát drogy, pít alkohol a budou agresivní. Naopak tyto děti dosahovaly lepších školních výsledků a méně chodily „za školu“. Dětem, které měly svého mentora, se zlepšily vztahy a důvěra k rodičům, méně jim lhaly a také se zlepšily ve vztazích se svými vrstevníky a kamarády. (Tierney a Grossman dle Brumovská, Seidlová Málková, 2010 s. 58–59) Na konci 90. let pak vypracovala Christine Bennettsová (dle Brumovská, Seidlová Málková, 2010, s. 60) studii, v níž zkoumala pohled koordinátorů různých mentoringových programů ve Velké Británii na přínosy mentoringu pro děti a mládež. Výsledkem bylo, že koordinátoři vidí přínos mentoringu ve zvýšení sebeúcty a sebedůvěry klientů, zlepšení v komunikačních dovednostech, zvýšení motivace ke vzdělávání a práci, zlepšení kompetencí ve finančních otázkách a také zvýšení jejich sociálního kapitálu. Mentoring může významně přispět k vylepšení vztahů mezi lidmi, zlepšení výkonu ve škole a snížení problémového chování u dětí a mladých lidí, což dokazují DuBois a Silverthorn ve své studii z roku 2005 (dle Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 61)

Pro mládež starší 12 let je v Praze a jejím okolí nezisková organizace Lata – programy pro mládež a rodinu, která se ve svém mentoringovém programu *Ve dvou se to lépe táhne* věnuje dětem a dospělým od 12 do 26 let. Mentor se svým o něco mladším klientem, kterému se v programu říká mentee, navazuje přátelský vztah a společný čas tráví běžnými aktivitami. Mentori jsou v tomto programu mladí od 18 do 30 let. Z Výroční zprávy za rok 2021 vyplývá, že 81 % mentees, kteří jsou zapojení v programu déle než půl roku, zaznamenalo u sebe zlepšení v komunikačních a praktických dovednostech, zkvalitnění vztahu s jejich okolím a také zlepšení vztahu k sobě samému. (Lata, 2021)

V Plzni vede Mezigenerační a dobrovolnické centrum TOTEM, z.s. mentoringový preventivní program pro děti od 6 do 15 let s názvem KOMPAS (komunikace, partnerství, spolupráce), který je poskytován skupině dětí. Schůzek, které probíhají po dobu aspoň 5 měsíců každý týden na 2 až 3 hodiny, se účastní přibližně 6 dětí, dva dobrovolníci a klíčový pracovník. Aktivity, jako jsou hry, výlety, sport a tak podobně, jsou zaměřené na vytváření a posilování sociálních a komunikačních dovedností dětí. (Program KOMPAS, [online]).

Pro klienty starší 15 let poskytuje TOTEM program KAMPa 15+ (komunikace, aktivizace, mentoring, participace), který je určen lidem v náročné životní situaci, kterou nedokáží vyřešit sami nebo porušili normy společnosti. V rámci tohoto programu dobrovolníci podporují klienty při průběhu správného řízení, poskytují poradenství, aktivizaci, psychickou podporu a další. (KAMPa 15+, [online]).

5.3 Velikost a případná specifika cílové skupiny a období a metody získání předložených dat

Předložená data byla získána rešerší odborné literatury a studiem legislativy týkající se dané problematiky. Hlavním zdrojem získání dat o velikosti skupiny jsou statistické údaje za roky 2021 a 2022 zveřejněné Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV). Dle Pemové a Ptáčka (2022, s. 22–25) jsou statistické údaje zveřejňované MPSV nedostatečné. V porovnání s jinými zeměmi chybí České republice například jednotná metodika hodnocení ohrožení dítěte a také vyhodnocení efektivity zvolených opatření. Data, jako jsou například počty evidovaných jednotlivých dětí v systému a další, nejsou sledována. Na základě tohoto mnohdy není možné ověřit validitu dostupných dat, případně se k některým datům vůbec dostat.

Z Ročního výkazu o výkonu SPOD za rok 2022 vyplývá, že k 31. 12. 2022 bylo v evidenci OSPOD v rejstříku ochrany mládeže zapsáno 134 105 dětí, z nichž bylo celkem 8 495 dětí týráno, zanedbáváno nebo zneužíváno, z nichž bylo 4 074 chlapců a 4 421 dívek. V roce 2021 těchto případů bylo celkem 7 619. Data jsou rozdělena do kategorií fyzické týrání, psychické týrání, sexuální zneužívání a zanedbávání. Dále jsou rozdělena dle věku a pohlaví dítěte. Ze statistiky vyplývá, že nejvíce dětí bylo zanedbáváno – 5 985. Od roku 2010, kdy jsou statistiky rozděleny do výše uvedených kategorií, se počty takto ohrožených dětí zvýšily. Nejčastějšími oznamovateli byli v roce 2021 i 2022 zdravotnická zařízení, školy a školská zařízení, ústavní zařízení a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kteří dohromady v roce 2021 oznámili 2 317 případů a v roce 2022 oznámili 2 547. V roce 2021 zjistil 1 600 případů OSPOD. Oproti tomu v roce 2022 OSPOD zjistil celkem 1 590. Z fyzických osob byli nejčastějšími oznamovateli matky, nebo jiní příbuzní. Statistika dále uvádí, že děti, kterých se oznámení týkala, byly nejčastěji v péči rodičů a nejčastějším přijatým opatřením bylo ambulantní poradenství a také podání trestního oznámení. Na základě opatření nebo rozhodnutí soudu, bylo v roce 2021 z důvodu týrání, zneužívání nebo zanedbávání z péče rodičů odebráno 1 885 dětí. V roce 2022 bylo ze stejného důvodu odebráno z péče rodičů 2 054 dětí. K 31.12. 2021 bylo celkově 362 zaměstnanců specializujících se na agendu ochrany týraných a zneužívaných dětí. O rok později bylo těchto zaměstnanců 347.

Roku 2022 bylo policii oznámeno celkem 107 podezření na zanedbávání povinné výživy, 258 případů týrání svěřené osoby, 591 případů, kdy bylo podezření na ohrožení výchovy dítěte, 54 případů ublížení na zdraví a 305 případů jiného trestného činu proti životu, zdraví, svobodě důstojnosti a majetku. V roce 2021 tato čísla byla nižší. Celkově 1 939 dětí bylo v roce 2022 přítomno domácímu násilí a v 605 případech bylo nutno násilníka vykázat ze společného obydlí v souladu se zákonem 135/2006 Sb. V roce

2021 to bylo 1 728 dětí a nutnost vykázat agresora ze společného obydlí byla v 516 případech.

Ze zveřejněných dat lze poznat, že počty ohrožených dětí stoupají. Nicméně ze statistik nelze určit, co je důvodem růstu – jestli je to zvyšující se počet případů týrání a zanedbávání, nebo si společnost těchto případů více všímá a hlásí je.

5.4 Specifikace stakeholderů – subjektů zapojených do problematiky v různých rolích

Do problematiky týraného a zanedbávaného dítěte je zapojeno **MPSV, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy** (dále jen MŠMT) a **Ministerstvo zdravotnictví**. Působnost jednotlivých ministerstev se v této oblasti prolíná. Oblast dobrovolnictví má pod správou **Ministerstvo vnitra**.

Do gesce **MPSV** spadá sociálně-právní ochrana dětí, kterou na základě § 4 zákona 359/1999 Sb. zajišťují sociálně-právní ochranu dětí krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, MPSV, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, Úřad práce České republiky, obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro SPOD a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem SPOD pověřeny. Zákon č. 359/1999 Sb. upravuje zařízení sociálně-právní ochrany, včetně zařízení pro děti, které potřebují okamžitou pomoc (ZDVOP). Toto zařízení poskytuje ochranu a pomoc dětem většinou po dobu nejvýše šesti měsíců, přičemž délka pobytu je detailně upravena v § 42 odst. 5 tohoto zákona. Zařízení má povinnost spolupracovat s rodinou dítěte, poskytovat jí pomoc při řešení záležitostí týkajících se dítěte a zajistit jí terapii a nácvik dovedností potřebných pro péči a výchovu dítěte v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, který je zpracováván poskytovatelem sociálních služeb (§ 42 odst. 4). Ochrana a pomoc je poskytována na základě smlouvy o poskytování ochrany (§ 42 a) nebo soudního rozhodnutí, které může uložit i ústavní výchovu, v souladu s § 971 odst. 2 občanského zákoníku.

Dále se MPSV podílí na řešení problematiky týraných a zanedbávaných dětí v rámci poskytování sociálních služeb podle zákona 108/2006, a to v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež, která zajišťují ambulantní případně terénní služby dětem ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem těchto služeb je mimo jiné pomoc dětem zorientovat se v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky pro řešení jejich náročných životních situací. Další službu, kterou určuje zákon 108/2006 Sb. jsou sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, které jsou poskytovány ambulantně nebo terénně rodinám s dětmi, jejichž vývoj je ohrožen dlouhotrvajícími nepříznivými sociálními situacemi, jež rodiče nejsou schopni překonat sami bez podpory a u dětí

existuje další riziko ohrožení výchovy nebo vývoje. Další službou jsou domy na půl cesty, která je poskytována osobám starším 18 let, které po dosažení zletilosti opouští školská zařízení náhradní rodinné výchovy.

V gesci **MŠMT**, které je zřizovatelem zařízení náhradní rodinné výchovy, jsou dětské domovy, dětské domovy se školou, dětské diagnostické ústavy a výchovné ústavy. Mimo tato zařízení je MŠMT také zřizovatelem škol, které úzce spolupracují s OSPOD v případech týraných a zanedbávaných dětí. Školy a školská zařízení mají dle § 10 zákona o sociálně-právní ochraně dětí oznamovací povinnost v případech, které nasvědčují tomu, že jde o děti podle § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Oznamovací povinnost dále mají státní orgány, pověřené osoby, poskytovatelé zdravotních a sociálních služeb, případně další zařízení určená pro děti; ti všichni tuto skutečnost oznámí OSPOD nebo policii. Osoby, které nemají oznamovací povinnost, ale jsou do problematiky zapojeny, jsou členové rodiny, duchovní, skautští vedoucí a další organizátoři dětských akcí, jako jsou dětské tábory nebo volnočasové aktivity. Policie má v případech týrání a zanedbávání roli zprostředkovatele informací, pokud dostane podnět, že dítě by mohlo být ohrožené. Také v případech domácího násilí policie doprovází OSPOD a je vykonavatelem rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí dle zákona 135/2006.

Oblast **dobrovolnictví** má v gesci **Ministerstvo vnitra**, které uděluje akreditaci vysílající organizaci, jež je nestátní neziskovou organizací. Dále vede seznam akreditovaných projektů a poskytuje těmto projektům dotace.

Do problematiky jsou dále zapojené sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a centra pro rodinu, která mají akreditovaný dobrovolnický program pro děti a mládež. Tyto subjekty lze rozdělit na ty, které provozují mentoringový program Pět P v rámci Národní asociace dobrovolnictví, z.s., jež poskytovatele programu Pět P sdružuje, a organizace, které poskytují program podobný programu Pět P, ale v Národní asociaci dobrovolnictví, z.s. zapojeny nejsou.

6 Popis návaznosti na první část kvalifikační práce

V rámci kapitoly Analýza potřebnosti bylo zjištěno, že při rozhodování o věcech přímo ovlivňujících děti se nedostatečně zohledňuje jejich názor a nejsou využívány postupy pro zapojení dětí a mladých lidí do těchto procesů. Z tohoto důvodu si Národní strategie ochrany práv dětí jako jeden z dílčích cílů stanovuje zapojení dětí do rozhodovacích procesů. Článek 12 Úmluvy o právech dítěte uvádí, že děti, které jsou schopny vyjádřit svůj názor, mají právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jich týkají, a těmto názorům je věnována patřičná pozornost.

Strategie říká, že naplnění cíle je možné za předpokladů, kdy jsou dětem k dispozici úplné a srozumitelné informace, prostředí a podmínky jsou vytvořeny tak, aby dítě mohlo bezpečně vyjádřit svůj názor a mělo důvěru a příležitost participovat v procesech, které se ho týkají. A také dospělí, kteří s dítětem komunikují jsou adekvátně proškoleni a v rámci společnosti je šířena osvěta o důležitosti zapojení dětí do rozhodovacích procesů a respektu k jejich názoru. (Národní strategie na ochranu práv dětí 2021–2029, s 36)

V České republice působí dobrovolnický mentoringový program Pět P, ten se ale zaměřuje spíše na volnočasové aktivity pro děti od 6 do 15 let. Pro děti starší 15 let v Praze a jejím okolí existuje program Lata, který se ale také zaměřuje na smysluplné trávení volného času. Dále v České republice poukazuje na problematiku zapojování dětí do rozhodovacích procesů organizace Lumos, která dělá osvětu v problematice institucionální péče o děti a jejich participaci v oblasti sociálně-právní ochrany dětí již od roku 2014.

7 Popis možných řešení dané problematiky

Jak již bylo zmíněno, v USA se problematikou zjišťování názoru dětí zabývá organizace CASA, která se podílí na soudních procesech, které se týkají dětí. Tato organizace má za úkol zastupovat zájmy dětí, které jsou zapojeny do soudních sporů převážně ve věci týrání a zanedbávání. CASA může být vhodným příkladem zapojení dětí do soudních procesů z toho důvodu, že je nezávislá a objektivní. CASA zaměstnanci a dobrovolníci mají povinnost zjišťovat zájem dítěte a poskytovat objektivní hodnocení a doporučení soudům, což může zlepšit kvalitu rozhodnutí ve prospěch nejlepšího zájmu dítěte s přihlédnutím jeho názorů na danou věc. CASA dobrovolník během celého procesu spolupracuje s dalšími organizacemi, které pracují s biologickými rodiči nebo pěstouny dítěte a mapuje celkové prostředí dítěte. Tyto poznatky zasílá před každým soudním sezením ve spolupráci se supervizorem a po schválení ředitele na soud. V reportu podává komplexní informace o prostředí, v němž dítě žije, školní docházce a prospěchu, zdravotním stavu, mentálním zdraví, kontaktu s biologickými rodiči a rodinnými příslušníky. Samostatnou kapitolou soudního reportu jsou také přání dítěte. Součástí reportu jsou i doporučení CASA. (Our Impact [online], archiv autora)

V České republice je aktivní organizace Lumos, která spolupracuje s odborníky, politiky a dalšími neziskovými organizacemi s cílem změnit systém péče o ohrožené děti tak, aby každé dítě mělo šanci vyrůst v rodinném prostředí namísto velkých institucí náhradní rodinné výchovy. Lumos také podporuje rozvoj služeb pro biologické rodiny a náhradní rodinnou péči. Spolupracuje s ministerstvy a krajskými úřady při tvorbě klíčových dokumentů týkajících se sociálně právní ochrany dětí a její reformy, a pořádá školení a semináře. Organizace také usiluje o transformaci ústavů a poskytuje podporu jejich ředitelům a zaměstnancům, aby lépe porozuměli nezbytným procesům. Lumos pracuje s dětmi tak, aby je zapojila do rozhodovacích procesů, které se jich týkají. (Projekty, [online])

Lumos má vlastní metodiku, která se zaměřuje na zapojení dětí do rozhodovacích procesů a umožňuje jim ovlivňovat systémové změny v péči o ohrožené děti prostřednictvím participačních aktivit. Tato metodika obsahuje konkrétní postupy pro implementaci participace do organizace, včetně založení nové participační skupiny pro děti a mladé, definování požadavků a kompetencí pro pozici koordinátora a formy práce se skupinou a jednotlivými členy. Metodika také upozorňuje na možné obtíže spojené s participací a upozorňuje na zajištění bezpečí pro mladé lidi, kteří mají zkušenosti s problematikou SPOD, zejména pak děti, které žijí v institucích náhradní rodinné výchovy. Principy participace dětí, se kterými manuál pracuje, je participace bezpečná, nediskriminační, podpůrná, autentická, realistická, upřímná a jasně komunikovaná, dobrovolná, partnerská, oboustranně prospěšná a férová. Lumos pracuje s dětmi formou participační skupiny, která je sestavena z několika dětí a mladých a vede ji koordinátor.

Cílem participační skupiny je dát možnost odborné i laické veřejnosti vidět systém SPOD očima dítěte. Členy skupiny mohou být děti a dospělí, kteří žili nebo žijí v nějaké formě institucionální výchovy, v pěstounské péči, děti s postižením, nebo lidé, kterým je problematika SPOD blízká. Jednotlivým členům skupin se říká sebeobhájci, jejich věk se pohybuje mezi 15 a 26 lety a členy skupiny mohou být až 3 roky. (Manuál participace dětí Lumos, 2020)

7.1 Popis změny, které bude dosaženo díky navrženému řešení a cílový stav

Díky navrženému řešení bude dosaženo větší participace dětí a mládeže v rozhodovacích procesech, které se jich týkají. Dítě bude v bezpečném prostředí díky dlouhodobému přátelskému vztahu s dobrovolníkem schopno vyjádřit svůj názor na základě toho, že dobrovolník mu dokáže poskytnout patřičnou psycho-sociální oporu v náročných a stresových situacích, ve kterých se dítě nemusí orientovat. Díky tomuto bude mít možnost participovat na rozhodování o svém životě

7.2 Identifikace limitů dosavadního řešení

Národní strategie ochrany práv dětí 2021–2029 identifikuje nedostatky v roztržitém systému, kdy je ochrana práv dětí rozdělena mezi MPSV, MŠMT a Ministerstvo zdravotnictví. Mezi těmito resorty se prolínají rozdílné způsoby řízení a přístupy k potřebám a právům dětí, metodické vedení a financování. Toto rozdělení kompetencí způsobuje nekomplexní pohled na potřeby dětí, přičemž jednotlivé složky se zaměřují na dílčí oblasti života dítěte. Při rozhodovacích procesech týkajících se dětí chybí nebo nejsou dostatečně využívány mechanismy pro jejich zapojení a není v dostatečné míře zohledňován názor dítěte. (MPSV, 2020)

Při formulování názoru dítěte v oblasti SPOD zákon o SPOD a občanský zákoník odkazuje na jeho věk a rozumovou vyspělost. (§ 8 zákona 359/1999 Sb.) Občanský zákoník stanovuje věkovou hranici 12 let pro to, kdy soud dítě musí vyslechnout a dát jeho názoru patřičnou pozornost. (§ 806 a § 867 zákona 89/2012 Sb.) Tuto věkovou hranici Výbor OSN pro práva dítěte kritizuje s tím, že vnímání dětí jako subjektů práv není pevně zakotveno ve společnosti ani mezi odborníky. Doporučuje, aby Česká republika zrušila jakoukoli věkovou hranici pro právo dítěte vyjádřit svůj názor, věnovala patřičnou pozornost těmto názorům a dále pokračovala v rozvoji participace mládeže.

V České republice sice existují metodiky na zapojení dětí a mládeže do rozhodovacích procesů a participace, jako je metodika Lumos. Nicméně tato

metodika se orientuje na děti starší 15 let a na způsob ovlivnění systémových změn v oblasti SPOD. Nevěnuje příliš pozornosti konkrétnímu dítěti v konkrétní krizové situaci.

V české legislativě není pojem *ohrožené dítě* nijak upravován, ačkoli se s ním v dokumentech a strategických materiálech na ochranu dětí často setkáváme. Není ani jednotně určen postup hodnocení ohrožení. Definice dětí, na které se zákon o SPOD vztahuje, je vcelku obsáhlá. Ve srovnání s USA není v české legislativě pojmenován pojem *týrané a zanedbávané dítě*, který byl v legislativě USA definován již v roce 1974 ve federálním zákoně *Child Abuse prevention and Treatment Act*, který rovněž udával oznamovací povinnost. (Pemová, Ptáček, 2022, s. 27–40)

8 Popis navrhovaného metodického dokumentu

„CASA je unikátní – má unikátní pohled na případ, vidí to, co ostatní nevidí, ví to, o čem ostatní nemají tušení. Soudci to vědí, a proto má CASA u soudu velké slovo.“
(Ashley Evans-Smith, ředitelka CASA of Ohio Valley)

Dobrovolnický kurz, který v této kapitole představuji, je stavěn na zkušenostech z organizace CASA of Ohio Valley, ve které jsem kurz absolvovala. Pro účely této práce jsou vynechány některé body, které by v České republice nebyly relevantní, a zároveň jsou přidány body, které by mohly být využity s ohledem na českou tradici dobrovolnictví a socio-kulturní prostředí. Metodický nástroj se opírá o základy dobrovolnického programu Pět P (Big Brothers Big Sisters), který pochází ze stejného socio-kulturního prostředí jako CASA. Program, který v této kapitole popisuji, je adaptací činnosti CASA na české prostředí a je označen jako „CASA“.

8.1 Základní charakteristika

Metodický materiál je určen sociálním pracovníkům a koordinátorům dobrovolníků v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi a v domech na půl cesty.

8.1.1 Poslání, cíle a zásady

Posláním „CASA“ je vytvořit ohroženým dětem prostředí, ve kterém se mohou cítit bezpečně, mohou vyjádřit svůj názor, mohou se podílet na řešení své situace a rozvíjet svou osobnost. Způsob realizace služby vychází z individuálních potřeb klientů.

Sestavená dvojice dobrovolník – dítě nebo dobrovolník – sourozenci se schází minimálně dvakrát za měsíc a společně se věnují volnočasovým aktivitám, doučování, rozvoji osobnosti klienta a nácviku sociálních dovedností potřebných k běžnému životu dospělého člověka. Spolupráce je stvrzena písemnou dohodou mezi vysílající organizací a dítětem, případně jeho zákonným zástupcem a trvá minimálně 12 měsíců.

Hlavním cílem „CASA“ je díky blízkému vztahu dobrovolníka s klientem vytvořit bezpečné prostředí pro děti do 18 let pro zjišťování názorů ve věcech, které se jich týkají, a přátelské prostředí ve kterém dítě nebo mladý dospělý může zažívat přijetí bez předsudků, může být slyšeno a nemusí se bát vyjádřit své potřeby a přání. Prostřednictvím blízkého vztahu mezi klientem a dobrovolníkem chceme dosáhnout u klienta zvýšení jeho participace na řešení jeho situace, zlepšení sebevědomí, vlastní autonomie a odpovědnosti.

Dílčími cíli jsou prevence a řešení sociálně patologických jevů, jako jsou násilí, alkohol, drogy a jiné návykové látky, lhaní, krádeže a tak podobně, skrze společné nalézání vhodného trávení času a rozvoj talentů klienta. Dále rozvíjení sociálních a komunikačních dovedností klienta a podpora a pomoc při orientaci v obtížných životních situacích a jejich řešení.

Cíle „CASA“ dle pravidla S.M.A.R.T.

- S = slyšet – dobrovolník klientovi naslouchá a reaguje na jeho potřeby a přání.
- M = mluvit – klient se může díky bezpečnému prostředí vyjádřit bez strachu z odmítnutí, zesměšnění nebo jiného zranění.
- A = autonomie – díky individuálnímu přístupu si klient uvědomuje svou vlastní osobnost a rozvíjí svou samostatnost.
- R = rozmanitost – „CASA“ respektuje rozmanitost každého člověka, jak klienta, tak dobrovolníka. Vztah mezi nimi je na partnerské úrovni.
- T = trvalost – dobrovolník pracuje s klientem individuálně a dlouhodobě.

„CASA“ je mentoringový program pro děti a mládež. **Zásadou** je formální blízký vztah mezi dítětem a jeho mentorem, který nabízí podporu v situacích, ve kterých si dítě neví rady, posiluje sebevědomí, zprostředkovává kontakty a dávají dítěti zpětnou vazbu. Formální blízký vztah je jedinečným vztahem mezi dvěma lidmi, přičemž jeden z nich je starší a zkušenější. Ten vede mladšího k seberozvoji a pomáhá mu v rozvoji jeho schopností a dovedností, jako je překonávání stresových situací, plánování, a v získávání různých kompetencí. (Matoušek, Křišťan a kol., 2013, s. 272–274)

Rozeznáváme tři typy mentorského vztahu, které mají vliv na výsledek mentoringu. *Přístup orientovaný na prevenci* sociálně patologických jevů. V tomto případě mentor kontroluje a normalizuje chování klienta a stává se vzorem. Také může s dítětem pracovat na rozvoji silných stránek dítěte a tím tlumí již vzniklé negativní následky nevyhovujícího prostředí. Dále je to *přístup zaměřený na dítě*, který se vyznačuje tím, že dobrovolník připravuje dítě na řešení různých problémů, které mohou nastat, nebo již nastaly. Tento přístup děti a dospívající vybavuje znalostmi, dovednostmi a kompetencemi, které v dospělosti budou potřebovat. Posledním přístupem je *rovnocenně přátelský*, v němž se dobrovolník snaží nahradit nedostatek přirozených vazeb v rámci komunity a přirozeném sociálním prostředí dítěte. (Matoušek, Křišťan a kol., 2013, s. 272–274)

8.1.2 Okruh osob

Okruhem osob „CASA“ jsou primárně ohrožené děti do 18 let. „CASA“ nabízí programy pro děti, kteří potřebují podporu a pomoc při zvládnání náročné životní situace,

např. z rodin, ve kterých trvá soudní proces, jehož je dítě součástí jako svědek, oběť, podezřelý nebo obžalovaný, z neúplných nebo sociálně slabých rodin, ze zařízení ústavní výchovy, nebo procházejí náročnou situací, jako je rozvod. Také se zaměřuje na děti, které jsou ohroženy šikanou nebo kyberšikanou (jak agresor, tak oběť), jsou v péči prarodičů nebo v jiné formě náhradní rodinné péče, mají rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody, nebo jsou svědky domácího násilí.

Na každého klienta je pohlíženo individuálně s ohledem na jeho momentální biologické, psychologické, sociální a spirituální potřeby. Každému klientovi se věnuje po dobu platnosti smlouvy jeden dobrovolník. Není možné, aby se jednomu klientovi věnovali dobrovolníci dva.

8.1.3 Organizační struktura

Pro fungování „CASA“ je nezbytné mít jistou **organizační strukturu** a přehled v kompetencích a úkolech jednotlivých pracovníků a dobrovolníků. *Vedoucí* služby garantuje odbornou úroveň všech pracovníků, kteří jsou vybaveni dostatečnými kompetencemi v komunikaci s klienty, jejich rodiči, dobrovolníky a úřady. Spolu s psychologem, supervizorem, koordinátorem a sociálním pracovníkem zkoumá osobnostní předpoklady, kompetence a motivace uchazečů o dobrovolnictví.

Koordinátor, kterým může být sociální pracovník, zajišťuje získávání, výběr a vzdělávání dobrovolníků a vymýšlí formy ocenění jejich služby. Dobrovolnou službu nelze ocenit finančně, ale je nutné dobrovolníkům ukázat, že je jejich práce oceňována. Společně se sociálním pracovníkem a supervizorem přiřazují dobrovolníky ke klientům tak, aby si dvojice, případně skupina co nejvíce rozuměla. Zohledňují při tom věk, pohlaví, sociální zázemí, kulturu, kompetence a osobnostní předpoklady a v neposlední řadě také preference dobrovolníka i klienta.

Sociální pracovníci zajišťují kontakt s rodinami a klienty. Získávají klienty a zaštiťují celý proces práce s klienty a jejich zákonnými zástupci od začátku do konce poskytování služby. Zastávají roli klíčového pracovníka, sestavují s dítětem individuální plán a komunikují s dobrovolníky pravidelně o aktuální situaci klienta. V případě potřeby poskytují základní sociální poradenství a odkazují na dostupné služby. Doprovází dobrovolníka na první kontakt s klienty.

Supervisor má velmi důležitou roli. Zajišťuje pravidelné skupinové supervizní setkávání dobrovolníků. V případě potřeby nabízí dobrovolníkům i individuální supervizi.

Dobrovolníci jsou vybíráni na základě své motivace, osobnostních předpokladů pro práci s dětmi, psychologických profilů. Jejich úkolem je naplňování individuálního plánu, komunikace s klienty a zákonnými zástupci. Dobrovolník musí být starší 18 let, musí předložit čistý rejstřík trestů a zdravotní způsobilost pro práci s dětmi.

Všichni zaměstnanci, kteří jsou v přímém kontaktu s klienty, musí mít vzdělání podle zákona 108/2006 Sb. Zaměstnanci i dobrovolníci jsou povinni průběžně zvyšovat své vědomosti v oblasti práce s cílovou skupinou a zdokonalovat své kompetence. Dobrovolníci mají povinnost absolvovat 12 hodin školení ročně formou účasti na akreditovaných kurzech, samostudiem, účastí na školících akcích, nebo jinou formou, která prohloubí dobrovolníkovy znalosti a dovednosti v oblasti práce s ohroženými dětmi a mladými dospělými.

8.1.4 Způsob poskytování

Služba je poskytována **terénně**, v případě potřeby **ambulantně**, v místě bydliště klienta nebo v místě dobře dostupném pro klienta. Na místě setkání se domluví dobrovolník s klientem. Prostředí by mělo odpovídat činnosti, na které se domluvili. Například pokud bude probíhat doučování, mělo by to být místo, které splňuje podmínky pro učení (světlo, teplo, stůl, židle, klid a tak dále). Služba by měla být vybavena místností, kde může probíhat supervize dobrovolníků, nebo se zde v případě potřeby mohou setkávat dobrovolníci nebo pracovníci s klienty.

8.1.5 Etika a střet zájmů

„CASA“ bude vykonávat svou činnost nestranně, spravedlivě, eticky a řádně v souladu s platnými zákony a předpisy a s Etickým kodexem sociálních pracovníků České republiky. Všechny strany zajistí, že se nezapojí do žádné činnosti, která by mohla vést ke střetu zájmů organizace nebo jich samotných, nezneužijí svého postavení k získání osobního prospěchu nevhodným používáním, důvěrných informací nebo zneužitím svého postavení, budou dodržovat veškerá omezení týkající se používání a zveřejňování informací, přičemž budou ctít soukromí dětí, jejich rodin, dárců a dalších osob, budou dodržovat zásadu, že poctivost a čestnost jsou základem všech interakcí „CASA“, budou chránit veškerý majetek organizace a používat jej pouze k příslušným předem schváleným činnostem, budou bez výjimky dodržovat všechny platné zákony, pravidla a předpisy, budou neprodleně hlásit řediteli, správní radě nebo jiným příslušným orgánům jakékoli nezákonné nebo neetické jednání.

Ke **střetu zájmů** dochází vždy, když je osobní nebo profesní zájem kteréhokoli řídicího orgánu, zaměstnance, dobrovolníka nebo placeného konzultanta potenciálně v rozporu s nejlepšími zájmy organizace, kterou zastupuje. Zaměstnanci i dobrovolníci se zavazují, že se budou, pokud možno, vyhýbat i jen zdání nevhodného jednání.

Ve všech případech musí být střet zájmů nebo okolnosti vyvolávající zdání střetu zájmů oznámeny před zahájením činnosti, která střet zájmů vyvolává, a v souladu

s výše uvedenými zásadami. Při vypracovávání reakcí na takové střety zájmů bude vynaloženo veškeré úsilí, aby se střetu zájmů předešlo. V případech, kdy není možné se konfliktu nebo zdání konfliktu zcela vyhnout, bude vyvinuto přiměřené úsilí ke zmírnění dopadů konfliktu. Doporučený postup bude přinejmenším takový, že osoba, která je do konfliktu zapojena, bude požádána, aby o situaci informovala příslušné strany a aby se vzdala účasti na jakémkoli rozhodování týkajícím se konfliktu nebo zdání konfliktu a nebyla do něj zapojena. Pokud osoba zapojená do konfliktu konflikt neoznámí předtím, než se zapojí do transakce nebo rozhodnutí, které jsou konfliktem ovlivněny, bude uplatněno odpovídající disciplinární opatření nebo propuštění.

Možné **oblasti střetu zájmů** jsou například, je-li dobrovolník nebo zaměstnanec v přátelském nebo rodinném vztahu s klientem, je-li dobrovolník zaměstnancem sociální, zdravotní, školské nebo jiné služby, kterou klient nebo jeho rodina využívá. Ke střetu zájmů může dojít mezi rodičem a dobrovolníkem či zaměstnancem, dobrovolníkem či zaměstnancem a klientem nebo rodičem a klientem.

8.2 Činnost koordinátora a klíčového pracovníka, vzdělávací kurz

8.2.1 Získání klientů a individuální plán

Do „CASA“ jsou vybírány děti ve spolupráci s pedagogicko-psychologickými poradnami, orgány sociálně-právní ochrany dětí, sociálně aktivizačními službami pro rodiny s dětmi, domy na půl cesty, školami, středisky výchovné péče, dětskými domovy a dětskými domovy se školou, zařízeními pro děti vyžadující okamžitou pomoc, dětskými diagnostickými ústavami, dětskými psychology a psychiatry, sociálními pracovníky a jinými odborníky. Dobrovolnickou službu nelze poskytovat, pokud klient a rodič s poskytováním nesouhlasí.

Klíčový pracovník informuje rodiče o poskytované službě, o jejím poslání, cílech, zásadách a stručně charakterizuje činnost organizace. Dále informuje rodiče o právech a povinnostech dobrovolníka, klienta i rodičů samotných. Tyto informace předá buď telefonicky nebo písemnou formou elektronicky, nebo poštou. Koordinátor ve spolupráci se sociálním pracovníkem zajišťuje propagaci a prezentaci organizace na sociálních sítích a veřejných akcích. Na těchto akcích také propaguje dobrovolnictví a oslovuje nové dobrovolníky.

Před přijetím klienta do služby se účastní spolu s klíčovým pracovníkem vstupního rozhovoru s klientem, kde zjišťuje očekávání od služby a zjišťuje základní informace o klientovi, které jsou potřebné pro výběr vhodného dobrovolníka a dobrý průběh spolupráce.

Po přijetí do služby s ním a s jeho rodiči pracuje na tvorbě **individuálního plánu**, který musí obsahovat cíle spolupráce a postup, jak těchto cílů lze dosáhnout. Cíle by měly být stanoveny dle metody S.M.A.R.T., tedy tak, aby byly konkrétní, měřitelné, dosažitelné, realistické a časově orientované. (Bednář dle Sýkorová, 2012, s. 59) Spolupráce by měla být nastavena tak, aby odpovídala nejlepším zájmům dítěte s přihlédnutím jeho přání a potřeb. S obsahem individuálního plánu by měly souhlasit všechny zúčastněné strany, které dokument podepíší. Pokud klient neumí psát, jeho podpis není nutný. Individuální plán musí být psaný takovým jazykem, aby mu rozuměl klient i jeho rodiče. Neumí-li klient číst, je vedle psaného individuálního plánu zhotovena jeho podoba tak, aby jí klient rozuměl – lze použít piktogramy, fotky či jiné formy alternativní komunikace. Individuální plán se pravidelně přehodnocuje. V případě sourozenecké skupiny má každé dítě vlastní individuální plán.

8.2.2 Přijetí dobrovolníka a vzdělávací kurz

Před nebo během vzdělávacích setkání by zkušený psycholog, případně supervizor nebo koordinátor měl formou cílených otázek a sledování vytvořit základní psychologický profil účastníka. Taktéž by koordinátor, případně sociální pracovník měl během trvání kurzu zajistit reference na uchazeče o dobrovolnictví od kontaktů, které mu uchazeč dal spolu s přihláškou do kurzu. Tyto kontakty by měly být alespoň tři a měli by to být lidé, kteří uchazeče dobře znají (zaměstnavatel, kolega, spolužák, kamarád, člen rodiny a tak podobně), a kteří jsou ochotní odpovědět na několik základních otázek: Jak dlouho se znáte? Při jaké příležitosti jste se seznámili? Jak byste popsal charakter uchazeče a jeho chování? Je na něho podle vás spoleh? Jak podle vás jedná ve stresových situacích? Máte nějaké pochybnosti, proč bychom ho neměli nechávat pracovat s dětmi?

Ve spolupráci se sociálním pracovníkem je koordinátorova hlavní role ve vzdělávání dobrovolníků. **Dobrovolnický kurz** trvá dohromady 30 hodin, z nichž 12 hodin je intenzivního vzdělávání ve skupině. Kurz je rozdělen do 4 kapitol, které lze dle potřeby rozdělit do 4 až 6 setkání, které jsou jednou týdně. Kurz počítá s aktivní účastí uchazečů při setkáních i v domácí přípravě.

Prvního setkání se účastní vedoucí, koordinátor, supervizor a sociální pracovník, kteří se představí a popíší svou roli ve vztahu ke klientům i k dobrovolníkům. Je potřeba mít na paměti, že témata probíraná v kurzu mohou být pro někoho náročná, a proto je třeba vytvořit pro účastníky bezpečný prostor, například tím, že zařídíme drobné občerstvení, teplo a světlo, ukážeme jim, kde jsou toalety, případně kuchyňka, kde si mohou napustit vodu nebo uvařit čaj a tak podobně. Bylo by vhodné, aby každý dobrovolník dostal malý dárek na uvítanou, například poznámkový blok a tužku s logem organizace. Na začátku prvního setkání je přivítání a představení jednotlivých účastníků a školitelů, sestavení pravidel samotnými účastníky a zmapování jejich

motivace pro dobrovolnictví. Po představení dobrovolníků je dobré představit také organizaci, její poslání, cíle, zásady, vize nebo stručnou historii. Následuje vysvětlení role dobrovolníka a jeho kompetence. Na začátku každého setkání je vhodné udělat aktivitu, která stmelí skupinu, může to být krátká nenáročná hra k zamyšlení nebo zasmání. Po aktivitě mohou být zopakována pravidla skupiny.

8.2.2.1 První kapitola kurzu

V první kapitole se věnujeme popisu **rodinné politiky České republiky** a jejímu cíli, který lze obecně definovat jako přímou či nepřímou podporu rodinného soužití (Krebs, 2015, s. 381–385). Dobrovolníkům je také nutné přiblížit **systém sociálně právní ochrany dětí**, jeho členění na jednotlivé orgány dle § 4 zákona 359/1999 Sb. Důležitou informací kurzu je také oznamovací povinnost, která je definovaná v § 10 zákona a okruh osob podle § 6 stejného zákona.

Nedílnou součástí kurzu jsou rovněž informace o **syndromu týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte**. Je třeba zdůraznit, že děti, které toto zažívají nebo zažívaly, mají specifické potřeby a mohou mít odlišné způsoby komunikace se svým okolím. Spolupráce mezi dobrovolníkem a dítětem by měla být v takových případech postavena na důvěře v dobrovolníka. Dobrovolník pracuje s dítětem tak, aby ho znovu netraumatizoval. Měl by znát základní principy krizové intervence, případně by měl vědět, na koho v krizových situacích odkázat klienta a na koho se může obrátit dobrovolník.

Dále se v této kapitole věnujeme základům **vývojové psychologie**. Dobrovolníci by měli porozumět tomu, co klienti, v kterém období života mohou zažívat. Žádné dítě není stejné a každé se vyvíjí jinak. Každé také reaguje jinak. Děti také nejsou malí dospělí, nechovají se a neprožívají stejně, jako dospělí. Je třeba se k nim chovat jako k partnerovi, ale také brát ohled na jejich schopnosti. Bez ohledu na míru poskytnuté péče člověk stále roste a vyvíjí se. Ale pokud mu nebude poskytnuta péče na úrovni jeho aktuálního vývojového stádia, nemůže dosáhnout svých nejlepších možností. Jsou různé oblasti a stádia vývoje, které se prolínají a vyvíjejí a každé dítě tato stádia prožívá jinak. Například jedno dítě bude umět velmi dobře mluvit, ale v koordinaci pohybu může být opožděné. Růst a vývoj je sice kontinuální, ale ne vždy se posouvá dopředu plynule. Lze očekávat regresi, což znamená, že děti se vrátí do předchozího stádia například kvůli pozornosti od rodičů. (CASA of Ohio Valley, 2022)

Předmětem této kapitoly jsou také **základní lidské potřeby**. Dle Maslowa (2021, s. 115–118) je nejzákladnější potřebou, kterou sdílíme s ostatními živočichy, potrava a další fyziologické potřeby. Následuje potřeba bezpečí a jistoty, potom sounáležitost a láska, uznání a sebeúcta, seberealizace a poslední je transcendence. Nižší potřeby jsou hmatatelnější a snadno představitelnější než vyšší potřeby. Například hlad a žízeň je

lehčí rozpoznat a vysvětlit než například lásku. Čím méně jsou nižší potřeby uspokojeny, tím hůře se uspokojují vyšší potřeby. Pro dítě je velmi důležitá potřeba bezpečí a jistoty. Tato potřeba je bez sporu týráním, zneužíváním a zanedbáváním přerušena.

8.2.2.2 Druhá kapitola kurzu

Komunikace je důležitou dovedností dobrovolníka i zaměstnance. Je velká pravděpodobnost, že se dobrovolník dostane do interakce s velkým množstvím lidí, kteří tvoří klientovo okolí. Respekt a důvěryhodnost může dobrovolníkovi pomoci v jeho práci. Respekt si dobrovolník získá, když lidé v klientově okolí uvidí jeho zájem o klienta. Důvěryhodnost dobrovolník získá tím, že bude plnit sliby, které dal, bude mít přehled o klientově světě a bude umět efektivně a dobře poradit a podpořit. Dobrá komunikace vyžaduje sebeuvědomění citlivost a dovednosti. Pochopení základních prvků komunikace může zvýšit dobrovolníkovy dovednosti v lepším poznávání klienta.

V rámci **ekologické perspektivy** dobrovolníci zjišťují klientovo okolí. Za pomoci technik ekologické perspektivy (genogram, ekomapa) dobrovolník zjišťuje a následně zapisuje do dokumentace klientovo okolí, jako je domov, prostředí, v němž klient žije, škola a volnočasové aktivity, instituce, které klienta ovlivňují a tak dále. V rámci kurzu se dobrovolníci učí využívat techniky ekologické perspektivy.

Je důležité, aby dobrovolník znal pojmy jako **resilience** a **attachement**. Výzkumy prokázaly, že týráním a zanedbáváním dětí zvyšuje pravděpodobnost pozdějšího vzniku problémů, ale ne všechny děti, které prožily těžkou životní situaci, se stanou dysfunkčními dospělými. U některých se problémy nevyskytují nebo se vyskytují jen v malé míře. To je resilience neboli odolnost: schopnost stát se znovu silným, zdravým nebo úspěšným poté, co se stane něco špatného. Odolné děti dosahují normálního vývoje navzdory zkušenostem s minulými nebo současnými nepříznivými událostmi. Studie o schopnosti resilience opakovaně zjistily přítomnost určitých ochranných faktorů: osobních vlastností, rodiny, vztahů, názorů a dovedností, které jim pomáhají překonat těžkosti a najít úspěch. Pomáhat dětem a mládeži v systému péče o děti objevit a/nebo rozvíjet některé z těchto vlastností může výrazně zlepšit jejich šance na pozitivní životní výsledky. (CASA of Ohio Valley, 2022)

Přimknutí, také nazývané jako attachment, je specifická emocionální vazba, kterou dítě vytváří k pečující osobě v prvním roce života. Pečující osobou je obvykle rodič, ke kterému dítě směřuje své vazebné chování, nebo dočasný náhradní rodič, na kterého je dítě dočasně schopno zaměřit své vazebné chování. Pro zdravý psychický vývoj je klíčové, aby tato osoba reagovala včas a adekvátně na potřeby dítěte, které jsou vyjádřeny pláčem nebo jinými způsoby výzvy ke kontaktu. Oddělení od této osoby je pro dítě (a do jisté míry i pro dospělého) vnímáno jako stresující a dlouhodobé

odloučení nebo ztráta může u dětí i dospělých vyvolat pocit žalu. (Matoušek a Pazlarová, 2014, s. 31)

Trauma je psychická nebo emoční porucha, která je způsobena vystavením jedince intenzivnímu stresu nebo šoku, který převyšuje jeho schopnost se s ním vyrovnat. Trauma může být způsobeno různými situacemi, jako je násilí, zneužití nebo zanedbání, ztráta blízké osoby nebo jiné závažné události. Traumatické události mohou mít negativní dopad na psychické, emocionální, behaviorální a fyzické zdraví jedince. Rozlišujeme tyto druhy traumatu: akutní, chronické, komplexní a historické. Trauma může vést k různým symptomům, jako jsou opakující se vzpomínky na událost, noční můry, úzkost, deprese, ztráta zájmu o běžné aktivity, podrážděnost, problémy se spánkem, sebeizolace, problémy s mezilidskými vztahy a další. Na dítě může mít trauma vliv podle toho, v jakém věku ho zažilo, jaký typ traumatu to byl, kdo trauma způsobil a také jaké zkušenosti dítě má. (CASA of Ohio Valley, 2022)

8.2.2.3 Třetí kapitola kurzu

Dobrovolníci musí vždy brát v úvahu dopad, který má **zneužívání návykových** látek na děti. Psychoaktivní látky, ať už legální, nebo nelegální, ovlivňují a mění nálady, emoce, myšlenkové procesy a chování. Tyto látky se dělí na různé typy podle toho, jaké účinky mají na osoby, které je užívají. Ke zneužívání návykových látek dochází tehdy, když se u člověka v důsledku jejich užívání projevuje chování, které poškozuje sebe nebo ostatní. K tomu může dojít již při jednom případě užití, ale obvykle se to časem stupňuje, a nakonec to vede k závislosti, která zahrnuje ztrátu kontroly nad užíváním látky, pokračování v užívání navzdory nepříznivým důsledkům, vznik rostoucí tolerance k látce a abstinenční příznaky při omezení nebo ukončení užívání drogy. Podle americké Ligy pro péči o děti "závislost rodičů je významným faktorem v případech zneužívání a zanedbávání dětí." Je užitečné si uvědomit, že děti rodičů se závislostí s problémy, své rodiče stále milují, i když je rodiče možná zneužívali nebo zanedbávali. (CASA of Ohio Valley, 2022)

Dobrovolníci musí umět pracovat také se **stereotypy**, **předsudky** a musí brát v potaz **kulturní rozdíly**, které se mohou lišit v každé rodině neohledně na rasu. Zde je vhodná aktivita na prozkoumání vlastní kultury (inspirováno CASA of Ohio Valley, 2022):

U každé z kategorií z níže uvedeného seznamu se zamyslete nad svou kulturou a životní zkušenosti a jak byste popsali sebe, svou rodinu původu nebo současnou rodinnou situaci někomu, koho dobře znáte. Až budete mít v hlavě několik myšlenek, zvažte následující otázky: Jsou kategorie, které by vám bylo nepříjemné sdílet před velkou skupinou? Co přispívá k vašemu pocitu bezpečí, když jste požádáni, abyste se svěřili s osobními informacemi?

Kategorie: *Forma rodiny* (svobodný rodič, ženatý bez dětí atd.), *etnická příslušnost* (popis kultury nebo země původu), *pohlaví, geografická identita* (venkov, město, Morava, Čechy, Slezsko), *věk, sexuální orientace, náboženství nebo spiritualita, zdravotní stav, socioekonomický status* (nízkopříjmový, dělnický, střední třída, bohatý).

Teď si představte, že jste klient a že se představujete někomu, kdo má moc nad vaším životem (sociální pracovník, advokát, soudce). Odpovězte na následující otázky: Jak si myslíte, že by vás například sociální pracovník mohl vnímat a co by to pro něho znamenalo? Když se mu představujete, co byste mohli vynechat nebo přizpůsobit tomu, aby to pro pracovníka bylo relevantnější a proč? Kdybyste to měli dělat často, co myslíte, že by se s těmito vašimi charakteristikami stalo?

Stereotypy založené na vzhledu mohou ovlivnit přístup dobrovolníka k rodinám a dětem a budování vztahů s nimi. Stereotypy se udržují, i když jsou člověku předloženy důkazy, které jsou v rozporu se stereotypem. Jsou škodlivé, protože omezují potenciál lidí, udržují mýty a jsou hrubým zobecněním určité skupiny a mohou negativně ovlivnit interakci dobrovolníka s dětmi a dalšími lidmi v komunitě. Dokonce i stereotypy, které obsahují "pozitivní" prvky (např. "oni" jsou docela pracovití), mohou být škodlivé, protože je to velmi zobecňující.

8.2.2.4 Čtvrtá kapitola kurzu

V rámci poslední kapitoly by měli mít dobrovolníci přehled v dané problematice a znát techniky, se kterými lze s klienty pracovat. Do posledního setkání lze zapojit **řešení kazuistiky** nebo **modelové situace**, aby si dobrovolníci vyzkoušeli své reakce a vědomosti, které v rámci dobrovolnického kurzu získali. Je vhodné si v bezpečném prostředí vyzkoušet, jak dobrovolníci přemýšlejí a pokud se u dobrovolníka objeví nějaká neuzavřená záležitost, která by mohla ovlivnit jeho práci s klientem, je vhodné to ošetřit.

8.3 Role dobrovolníka

Jeden dobrovolník může pracovat maximálně se třemi dětmi, pokud jsou tyto děti sourozenci a je to v jejich nejlepším zájmu (například pro zlepšení sourozeneckých vztahů). Výběr dvojice, případně skupiny má na starost koordinátor ve spolupráci se supervizorem, sociálním pracovníkem a dobrovolníkem samotným. Při výběru je mimo jiné zohledňován věk, pohlaví, osobnostní rysy, životní příběhy a preference dobrovolníků i klientů. Dále jsou zohledňovány dobrovolnické nebo pracovní zkušenosti dobrovolníka v práci s cílovou skupinou. K „těžším“ případům je vhodnější

přiřazovat již zkušené dobrovolníky. Mezi dobrovolníkem a klientem by měl být věkový rozdíl alespoň tři roky.

První schůzky klienta s dobrovolníkem se účastní i klíčový pracovník. Sleduje průběh setkání, společně si zopakují obsah individuálního plánu a dále je obsah schůzky na klientovi a dobrovolníkovi. Schůzky se můžou, ale nemusí účastnit i rodiče klienta. V rámci tohoto setkání se dobrovolník s dítětem může domluvit na průběhu služby, na místech setkání.

8.3.1 Činnost dobrovolníka

Činnost dobrovolníka spočívá v nenásilném vztahu mezi ním a klientem, se kterým se setkává pravidelně minimálně dvakrát za měsíc. Během těchto setkání mapuje klientovo přirozené prostředí a zjišťuje jeho názory ve věcech, které se ho přímo týkají, pomáhá klientovi v plnění cílů stanovených individuálním plánem a podporuje klienta v rozvoji jeho dovedností, znalostí, koníčků a v identifikaci jeho silných stránek. Dobrovolník informuje klíčového pracovníka nebo supervizora o vývoji spolupráce s klientem. V případě potřeby dobrovolník může klienta doprovázet na úřady, soud a další jednání. Dobrovolník se účastní případových konferencí. Celá spolupráce mezi dobrovolníkem a klientem se nese v přátelském duchu, vzájemném porozumění a obohacení a je podpořena pozitivní motivací dobrovolníka i klienta. Výsledkem spolupráce by měla být kladná změna v životě klienta. Dobrovolník zachovává mlčenlivost ohledně klienta i jeho rodiny, a to jak v průběhu spolupráce, tak po jejím ukončení.

8.3.2 Supervize

Supervize dobrovolníků probíhá jednou za měsíc. Setkání se účastní maximálně 10 dobrovolníků. V případě potřeby lze udělat supervizi individuální. Dobrovolníci si předem připraví témata, která by chtěli na supervizi otevřít a supervizor na tyto podněty pružně reaguje. Délka supervize závisí na velikosti skupiny a na závažnosti probíraných témat. V rámci supervize jsou všichni zúčastnění vázáni mlčenlivostí ohledně veškerých informací, které na setkání zazněly. Zaměstnanci – supervizor, koordinátor, klíčový pracovník – musí být snadno dostupní dobrovolníkům a vynaloží veškeré úsilí v poskytování poradenství a podpory dobrovolníkům v náročných situacích.

Supervize může být zaměřená na rozvoj schopností, dovedností a porozumění skrze reflektování praxe. Dále se supervize může zaměřit na podporu ve zpracování emocí, které vznikají v práci s klienty. Třetí možností je supervize zaměřená na zvyšování kvality poskytované služby. Užitečnou formou by mohla být úkolově

orientovaná supervize, na jejímž začátku si dobrovolníci stanoví cíle, kterých chtějí v průběhu setkání dosáhnout a kritéria, která potvrdí uskutečnění stanovených cílů. Jejich naplnění dosáhne skupina postupnými dílčími kroky. Tyto cíle a jejich splnění mohou být reflektovány na další supervizi. Cíle mohou být orientovány na kognitivní, behaviorální nebo emoční prožívání dobrovolníka, nebo dovednosti, které chce zdokonalit. (Michková, 2022, s. 80–83)

8.3.3 Odměny

Dobrovolník pracuje bez nároku na jakoukoli finanční odměnu. Je proto potřeba dobrovolníky podporovat a odměňovat. Tato podpora může spočívat ve vytvoření neformálního prostředí, pořádáním jednorázových nebo opakujících se akcí, jako jsou například plesy, kde mohou být dobrovolníci odměňováni za svou práci. Dále lze dobrovolníky podpořit posláním ručně psaných přání k různým příležitostem, natočením videí na sociální síti, kde zaměstnanci dobrovolníkům poděkují, pozváním dobrovolníků na neformální setkání v restauraci nebo na výletě. V rámci propagace služby a naboru dalších dobrovolníků lze nechat stávající dobrovolníky sepsat jejich příběh, který bude sdílen na sociálních sítích a webových stránkách organizace.

8.4 Ukončení spolupráce

Smlouva uzavřená mezi organizací a klientem trvá po dobu 12 měsíců s možností prodloužení. Spolupráci mezi klienty a organizací může ukončit rodič nebo zákonný zástupce klienta, klient, pokud je starší 18 let, a organizace. Zrušení smlouvy je vždy písemně stvrzeno. Ukončení spolupráce ze strany klienta nebo jeho zákonného zástupce může být bez udání důvodu. Klient nebo jeho rodič mohou v zájmu zkvalitnění poskytování služby poskytnout zpětnou vazbu písemně nebo ústně. Důvody k ukončení spolupráce ze strany organizace mohou být vypršení platnosti smlouvy, opakované porušení smlouvy ze strany klienta nebo jeho zákonného zástupce, dlouhodobé záměrné neplnění cílů stanovených individuálním plánem, opakované zrušení schůzky s dobrovolníkem ze strany klienta bez udání vážného důvodu, kterým může být například infekční onemocnění.

Smlouva uzavřená mezi organizací a dobrovolníkem trvá po dobu 12 měsíců s možností prodloužení a splňuje všechny zákonem stanovené podmínky. Dobrovolník se podpisem smlouvy zavazuje ke spolupráci na alespoň jednom případě. Dále se podpisem smlouvy zavazuje mlčenlivostí vůči jeho klientům a účastí na pravidelných skupinových supervizích. Ukončení spolupráce dobrovolníka a organizace je vždy písemně stvrzeno. V případě ukončení spolupráce ze strany dobrovolníka, dobrovolník

udá důvod a poskytne organizaci zpětnou vazbu v zájmu zkvalitnění poskytování služby. Důvody ukončení spolupráce ze strany organizace mohou být nevhodné chování dobrovolníka vůči klientovi, hrubé zacházení s klientem, dlouhodobé a opakované neplnění povinností vyplývajících ze smlouvy nebo ohrožování mravní výchovy mládeže.

8.5 Vedení dokumentace a skartace

Prací dobrovolníka a klíčového pracovníka je vést kompletní záznamy o případu, včetně schůzek, pohovorů a informací shromážděných o dítěti a jeho životě. Vedení dokumentace je v souladu se zákonem číslo 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů a standardem kvality č. 6 prováděcí vyhlášky zákona o sociálních službách. Se shromažďováním osobních údajů musí klient, případně jeho zákonný zástupce, souhlasit. V případě neposkytnutí souhlasu je organizace oprávněna odmítnout spolupráci. K jakémukoli pořizování obrázků, nahrávek nebo videí klienta je nutný souhlas zákonného zástupce.

Klient a jeho zákonný zástupce mají možnost nahlédnout do své dokumentace. Dále do dokumentace klientů mají přístup zaměstnanci, u kterých je možnost, že se dostanou do interakce s klientem, a dobrovolník, který má přístup vždy jen do složky klienta, který mu byl svěřen. V případě sourozenecké skupiny se vede dokumentace pro každého klienta zvlášť.

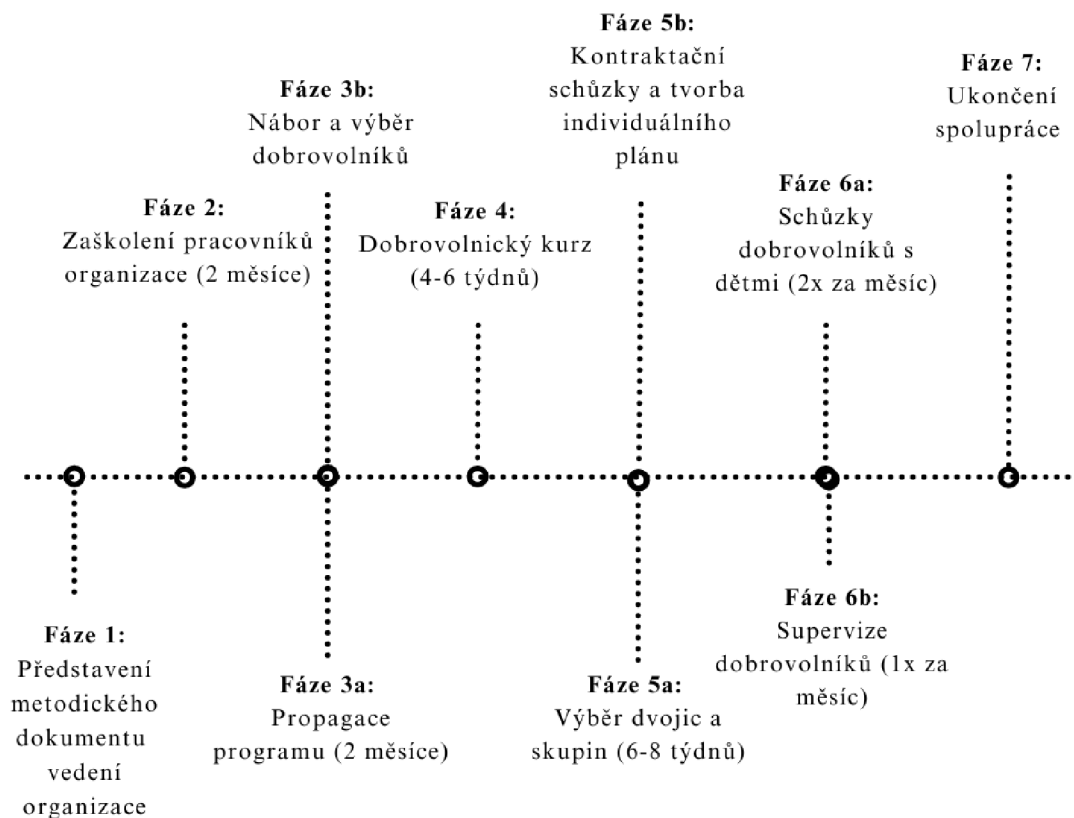
V dokumentech je jméno klienta, jeho datum narození, bydliště, kontakt, informace o rodinném zázemí, znění individuálního plánu a údaje nezbytné pro poskytování služby. Dále, je-li to potřeba, jméno zákonného zástupce, jeho datum narození a kontakt. Sociální pracovník nebo dobrovolník také zaznamenává průběh služby, plnění cílů stanovených v individuálním plánu a náplň aktivit klienta s dobrovolníkem. Dokumentace klienta se skartuje po tom, co klient dosáhne 26 let. V tu dobu už se nemůže znovu stát klientem programu.

Dokumentaci dobrovolníka vede sociální pracovník, který zaznamenává veškeré informace týkající se dobrovolníka od jeho zařazení do dobrovolnického kurzu až po ukončení spolupráce. Je zde průběh jeho práce s klientem, ověřená kopie výpisu rejstříku trestů, psychologický profil, který byl vytvořen během dobrovolnického kurzu, reference od minimálně 3 lidí, které dobrovolník uvedl v přihlášce do kurzu, a další relevantní údaje o dobrovolníkovi, jako je jméno, datum narození, bydliště, kontakt a tak dále. Do složky dobrovolníka má přístup dobrovolník, supervizor, sociální pracovník a koordinátor.

8.6 Evaluace programu

Organizace dbá na to, aby se kvalita jejích služeb neustále zvyšovala. Do hodnocení poskytované služby zapojuje klienty a jejich zákonné zástupce, dobrovolníky i pracovníky. Snahou organizace je respektovat potřeby a požadavky klientů a dobrovolníků. K tomuto účelu organizace využívá všechny dostupné zdroje. Smyslem hodnocení kvality je posouzení toho, zda organizace splňuje své poslání a cíle. Klient, dobrovolník a pracovník jsou oprávněni podat stížnost. Organizace průběžně a aktivně sbírá data, která mohou přispět ke zkvalitnění poskytování služby. Zdroji ke sběru těchto dat mohou být přímé rozhovory s klienty, pracovníky a dobrovolníky, vyhodnocování četnosti a obsahu stížností, poznatky a připomínky zaměstnanců, supervize, dotazníky spokojenosti s kvalitou služby pro zákonné zástupce a klienty, které jsou vytvořeny v podobě snadno srozumitelné pro cílovou skupinu. Ukazatelem kvality poskytované služby je především míra spokojenosti klientů a jejich zákonných zástupců a dobrovolníků s poskytovanou službou, neustálé zvyšování profesních kompetencí zaměstnanců a dobrovolníků a vytváření partnerského vztahu mezi klienty a dobrovolníky i dobrovolníky a zaměstnanci. Pověřený zaměstnanec průběžně vyhodnocuje stížnosti a informuje o nich vedoucího a také ostatní zaměstnance a dobrovolníky, kterých se tyto stížnosti týkají. Společně pak pracují na nápravě.

9 Vývojový diagram, návrh pilotního ověření, evaluace pilotního ověření

Obrázek 1 - vývojový diagram použití metodického dokumentu

Fáze 1 zahrnuje představení metodického dokumentu vedení cílové organizace s možností připomínkování a zodpovězení otázek týkajících se dokumentu a jeho zavádění v organizaci.

Fáze 2 zahrnuje zaškolení pracovníků formou absolvování dobrovolnického kurzu. Fáze 1 a 2 trvají dohromady 2 měsíce.

Fáze 3a obsahuje propagaci programu formou informačních letáků na veřejně dostupných místech, osobním oslovováním konkrétních lidí (převážně studentů středních a vysokých škol, kteří dosáhli věku 18 let), propagací na internetu a sociálních sítích (webové stránky organizace, Instagram, Facebook, Twitter).

Fáze 3b se časově prolíná s fází 3a. Během tohoto období probíhá nábor a výběr dobrovolníků koordinátorem a supervizorem nebo psychologem.

Fáze 4 je samotný dobrovolnický kurz, který trvá 4–6 týdnů (koordinátor, který má kurz na starosti, reaguje pružně na potřeby dobrovolníků).

Fáze 5a se prolíná s **fází 5b**. Během 6–8 týdnů od ukončení dobrovolnického kurzu jsou sestavovány dvojice a skupiny a průběžně jsou svolávány kontraktační schůzky koordinátora, klíčového pracovníka, dobrovolníka a dítěte se zákonným zástupcem. Během této schůzky jsou podepsány smlouvy s dobrovolníkem a dítětem a je vyhotoven individuální plán dítěte.

Fáze 6a a **6b** spočívají v samotné práci dobrovolníka s dítětem. Dobrovolník se s dítětem setkává minimálně 2x za měsíc a minimálně jednou za měsíc má povinnost účastnit se skupinové nebo individuální supervize.

Fáze 7 zahrnuje proces ukončení spolupráce, která dle smlouvy trvá 12 měsíců s možností prodloužení.

9.1 Návrh a realizace pilotního ověření zavádění metodického postupu v organizaci

Cílem pilotního ověření je zjištění účinnosti dokumentu, identifikace potenciálních vylepšení a získání zpětné vazby od účastníků programu.

Postup pilotního ověření začíná představením metodického dokumentu organizaci a zaškolením pracovníků, které bude trvat po dobu 2 měsíců formou absolvování dobrovolnického kurzu. Dalším krokem je získání dobrovolníků formou propagace na sociálních sítích, jako je Facebook, Instagram, Twitter, informací na webových stránkách organizace, vytvořením propagačních materiálů jako jsou plakáty a brožurky, oslovením dobrovolníků, kteří jsou do dobrovolnictví již zapojeni, a oslovením studentů na středních a vysokých školách. Propagace bude trvat po dobu dalších 2 měsíců. Během propagace bude spuštěno přihlašování dobrovolníků a jejich výběr. Následuje realizace dobrovolnického kurzu, který trvá 4–6 týdnů. Následuje proces výběru dvojic a sourozeneckých skupin a kontraktační schůzky s klienty a dobrovolníky, kde budou podepsány smlouvy o poskytování služby a vytvořen individuální plán dítěte. Tento proces bude trvat 6–8 týdnů od ukončení vzdělávacího kurzu.

9.2 Evaluace pilotního ověření

Průběžně během pilotního ověření a po jeho dokončení probíhá evaluace. Zdroje zpětné vazby jsou přímé rozhovory autora metodiky se všemi zúčastněnými stranami. V rámci rozhovorů budou zjišťovány poznatky a připomínky účinnosti dokumentu, identifikace

potenciálních vylepšení v zaškolení zaměstnanců, propagaci, zaškolení dobrovolníků a tvorbě dvojic dobrovolníků a klientů. Všechny strany se sejdou na hodnotící schůzce, kde budou probírána témata silných a slabých stránek pilotního ověření metodického dokumentu, obsah vzdělávacího kurzu, přínos programu pro všechny zúčastněné strany. Z rozhovorů a setkání bude zpracován hodnotící dokument, ve kterém budou pojmenovány silné a slabé stránky pilotního ověření.

10 Prediktivní analýza rizik a dopadů v cílovém prostředí

Na základě emailové komunikace s místopředsedkyní Národní asociace dobrovolnictví Mgr. Bohdanou Břízovou, Ph.D. ze dne 13.4. vyplývá, že realizace mentoringových programů je náročná, a to hned po několika stránkách. Bylo identifikováno riziko, že bude nedostatečná kapacita zaměstnanců, kteří se budou moci podílet na realizaci dobrovolnického programu. Následně jsou obecně mentoringové programy velmi náročné časově, a to jak pro zaměstnance, tak i pro dobrovolníky. Při zavádění a realizaci mentoringových programů je riziko, že organizace nebude mít dostatek financí, které jsou s poskytováním takové služby spojené. Dle paní Mgr. Bohdany Břízové, Ph.D. bylo v roce 2010 v České republice přibližně 20 dobrovolnických center, která poskytovala program Pět P. V roce 2021 jich ovšem bylo pouze 8, přičemž většina z nich skončila především z finančních důvodů a také z důvodů nedostatku dobrovolníků. Problémy s náborem dobrovolníků mají zejména služby ve městech, ve kterých nejsou vysoké školy. V takových případech bývá náročné sehnat mladé dobrovolníky, kteří jsou starší 18 let. Program je také náročné zrealizovat po stránce organizační. Organizace musí zaručit kvalitní poskytování služby tak, aby bylo ošetřeno, že dobrovolník bude adekvátně reagovat na dítě (zpracování traumat dítěte, náročných situací, které dítě popisuje a tak dále), což bylo zjištěno na základě osobního rozhovoru s paní Mgr. Alicí Musilovou.

Závěr

Tato práce se věnuje tématu dobrovolnictví s týranými a zanedbávanými dětmi. Cílem práce je metodicky adaptovat na české prostředí zaběhlou praxi, která probíhá v přípravě a práci dobrovolníků v CASA of Ohio Valley. Práce je pojata jako metodický nástroj využitelný pro koordinátory dobrovolníků a sociální pracovníky v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi.

V rámci Analýzy potřebnosti bylo zjištěno, že Národní strategie ochrany práv dětí 2021–2029 identifikovala nedostatky v systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. Mezi tyto nedostatky patří nedostatečné zohledňování názoru dětí a nedostatečné využívání postupů pro jejich zapojení při rozhodování o věcech, které se jich přímo týkají. Jeden z dílčích cílů strategie je tedy aktivní zapojování dětí do rozhodovacích procesů, které se jich týkají, s cílem zajistit, aby děti měly možnost vyjádřit své názory, být slyšeny a jejich zájmy byly zohledněny ve všech otázkách, které se jich týkají.

V případech soudních jednání týkajících se nezletilého dítěte, je dítě zastupováno kolizním opatrovníkem, zejména pokud existuje potenciální střet zájmů mezi dítětem a jeho zákonnými zástupci. Nicméně, zákon o sociálně-právní ochraně dětí neupřesňuje podrobnosti výkonu této role, proto může vznikat problém, že rodiny nemají jasnou představu o rozdílu mezi kontrolní, poradenskou a opatrovníckou činností, kterou OSPOD provádí. To vyvolává otázku, do jaké míry má dítě možnost participovat ve správních nebo soudních řízeních, zejména, pokud má pracovník OSPOD jiný názor.

V České republice existují mentoringové programy pro děti a mládež, z nichž nejrozšířenějším příkladem je program Pět P a jeho alternativy. Program Pět P, nebo další dobrovolnické aktivity, které staví na podobných zásadách, je rozšířen po celé České republice. Nicméně tyto programy se zaměřují převážně na děti od 6 do 15 let a na jejich volnočasové aktivity. Neexistuje u nás nezávislá organizace, která by pracovala s dětmi a mládeží bez ohledu na věk, a která by zjišťovala názory dětí ve věcech, týkajících se jejich osoby, zejména ve správním nebo soudním řízení.

Cílem první části práce bylo popsat možnosti zapojení dobrovolníků do podpory týraných a zanedbávaných dětí při rozhodovacích procesech, které se jich týkají. Tohoto cíle bylo dosaženo studiem dostupné odborné literatury a výzkumů týkajících se problematiky týraných a zanedbávaných dětí a mentoringových programů pro děti a mládež, národních dokumentů a statistik týkajících se ochrany práv dětí a v neposlední řadě interních dokumentů organizace CASA of Ohio Valley. Bylo zjištěno, že dobrovolník, který s dítětem pracuje kontinuálně a dlouhodobě skrze mentoringový program, má na dítě a jeho život pozitivní vliv. Na základě svých zkušeností z CASA of Ohio Valley vím, že nezávislost organizace a dlouhodobá spolupráce nejen mezi dítětem a dobrovolníkem, ale také mezi organizacemi, které jsou do případu zapojeny,

má kladné výsledky, co se týče psychické pohody dítěte, obhajoby jeho nejlepšího zájmu i participace dítěte v rozhodovacích procesech.

Druhá část práce se věnuje zpracování metodického materiálu. V kapitole Popis navrhovaných metod navrhuji metodiku mentoringového programu pro děti a mládež, který je adaptací CASA na české prostředí. Významnou částí této kapitoly je obsah dobrovolnického kurzu, který je inspirován dobrovolnickým kurzem CASA of Ohio Valley. Z důvodu časové náročnosti pilotního ověření, které by trvalo déle než šest měsíců, se pilotní ověření nerealizovalo. Věřím, že tyto materiály mohou být vhodnou inspirací a cestou, jak dětem umožnit participaci na věcech, které se jich přímo týkají.

Bibliografie

- BEDNÁŘ, Martin, 2012. *Kvalita v sociálních službách*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3069-0
- BECHYŇOVÁ, Věra, 2012. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0181-6.
- Bechyňová, V., Konvičková, M., 2008. *Sanace rodiny*. Praha: Portál. ISBN: 8073673925
- CASA of Ohio Valley, 2022. *CASA Academy: CASA Pre-Service Training Curriculum*. The National Court Appointed Special Advocate Association.
- DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol., 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: GRADA. ISBN 80-7169-192-5.
- ELLIOTTOVÁ, M, 1995. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-034-0.
- Fang, Xiangming et al. "The economic burden of child maltreatment in the United States and implications for prevention." *Child abuse & neglect* vol. 36,2 (2012): 156-65. doi:10.1016/j.chiabu.2011.10.006
- Frič, Pavol a kol. 2001. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Praha: NROS. ISBN 80-902633-7-2.
- GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK, 2000. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad. ISBN 8070214163.
- HAWKINS, Peter, Robin Shonet, 2004. *Supervize v pomáhajících profesích*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-715-9.
- HESS, Allen K. 1980. *Psychotherapy Supervision: Theory, Research, and Practice*. New York: Wiley. ISBN 0471050350
- KREBS, Vojtěch a kol. 2015. *Sociální politika*. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-921-2.
- MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois a kol., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK Oldřich a PAZLAROVÁ Hana, 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2. rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0522-7.
- MASLOW, Abraham Harold, 2021. *Motivace a osobnost*. Přeložil Pavla LE ROCH. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1728-2.
- MICHKOVÁ, Adéla. Supervize praxe student sociální práce – úkolově orientovaný přístup. *Sociální práce/Sociálna práca*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci,

- Evropský výzkumný institut sociální práce OU, 2022, č. 5/22, s. 78-91. ISSN 1213-6204.
- NAVRÁTIL, Pavel, 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman. ISBN 80-903070-0-0.
- PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK, 2022. *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-1338-5.
- Sidebotham, P. a kol. "Child maltreatment in the "children of the nineties" a longitudinal study of parental risk factors." *Child abuse & neglect* vol. 25,9 (2001): 1177-200. doi:10.1016/s0145-2134(01)00261-7
- ŠPILÁČKOVÁ, Marie a Eva NEDOMOVÁ, 2013. *Metody sociální práce s jednotlivcem*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7464-434-4.
- TOMEŠ, Igor, 2011. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-868-5.
- Usnesení č. 2/1993 Sb. *Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky*
- Widom, C. S., Maxfield, M. G. (2001). An update on the "cycle of violence". *National institute of justice*, 1-8.
- Zand, Debra H a kol. "The Mentor–Youth Alliance: The Role of Mentoring Relationships in Promoting Youth Competence." *Journal of Adolescence*, 2009, 32(1), 1–17. Dostupné z: doi:10.1016/J.ADOLESCENCE.2007.12.006.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 3.2.2012. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů*. 14.3.2006. ISSN 1211-1244.
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. In: *Sbírka zákonů*. 26.5.1995. ISSN 1211-1244.
- Zákon č. 135/2006 Sb., Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. In: *Sbírka zákonů*. 14.3.2006. ISSN 1211-1244.
- Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). In: *Sbírka zákonů*. 24.4.2002. ISSN 1211-1244.
- Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů*. 9.12.1999. ISSN 1211-1244.

Elektronické zdroje

CENA KŘESADLO – OCENĚNÍ DOBROVOLNICTVÍ A ODHODLÁNÍ

POMÁHAT. *Hestia* [online]. Praha: Hestia, 2023, 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.hest.cz/kresadlo/>

KAMPa 15+. *Mezigenerační a dobrovolnické centrum TOTEM, z.s.* [online]. Plzeň:

Mezigenerační a dobrovolnické centrum TOTEM, 2023 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.totemplzen.cz/regionalni-dobrovolnicke-centrum/totemove-dobrovolnicke-projekty/mentoringove-programy/programy-pro-starsi-klienty/kampa-15/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Rodinná politika* [online]. [cit. 2023-02-26].

Dostupné z: <http://www.rodinyvkrajich.mpsv.cz/cs/rodinna-politika>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Roční výkaz o výkonu sociálně*

právní ochrany dětí za rok 2021. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky-1>

Ministersvo práce a sociálních věcí. *Národní strategie ochrany práv dětí 2021-2029*.

Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/NARODNI+STRATEGIE+OCHRA+NY+PRAV+DETI+2021_2029_FINAL.pdf/4d20b44e-a8c5-6882-d46f-a8d0fb7695d5

Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní

strategie. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023, 2022 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/narodni-strategie-ochrany-prav-deti-a-akcni-plan-k-naplneni-narodni-strategie>

LATA – program pro mládež a rodinu. *Výroční zpráva 2021*. Dostupné z:

https://www.lata.cz/wp-content/uploads/2022/06/Vyrocnizprava_Lata_2021.pdf

Our History. *National CASA/GAL* [online]. National CASA/GAL Association for

Children, 2023 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://nationalcasagal.org/about-us/history/>

Právo na dětství. *I. Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí 2021-2029 na období 2021-2024*. 2020. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/I.+ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+k+napln%C4%9Bn%C3%AD+N%C3%A1rodn%C3%AD+strategie+ochrany+pr%C3%A1v+d%C4%9Bt%C3%AD+2021-2029.pdf/de3e928c-595b-5640-d229-455dd118d785>

Program KOMPAS. *Mezigenerační a dobrovolnické centrum TOTEM, z.s.* [online].

Plzeň: Mezigenerační a dobrovolnické centrum TOTEM, 2023 [cit. 2023-04-08].

Dostupné z: <https://www.totemplzen.cz/regionalni-dobrovolnicke-centrum/totemove->

dobrovolnicke-projekty/mentoringove-programy/programy-pro-deti/program-kompas/

State and Local Programs. *National CASA/GAL* [online]. National CASA/GAL Association for Children, 2023 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://nationalcasagal.org/our-work/programs/>

Statistiky: Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochraně dětí za rok 2021. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023, 2022 [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

Statistiky: Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochraně dětí za rok 2022. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023, 2023 [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

Volunteerism: United We Serve. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2023, 2011 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/volunteerism-united-we-serve.aspx>

Závěrečná doporučení ke spojené páté a šesté pravidelné zprávě České republiky. *Vláda České republiky* [online]. Praha: Vláda ČR, 2023, 2021 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/ze-zasedani-vyboru/CRC-CO-5_6-CZ-preklad-konecna-verze_1.pdf

Závěrečná konference projektu Rozvoj dobrovolnictví v ČR: SC&C: Dobrovolnictví v ČR. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2023, 2022 [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zaverecna-konference-projektu-rozvoj-dobrovolnictvi-v-cr.aspx>

Seznam obrázků

Obrázek 1 - vývojový diagram použití metodického dokumentu.....	55
---	----

Seznam zkratk

CAN – Child abused and neglected

CASA – Court Appointed Special Advocates

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

OSN – Organizace spojených národů

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SAS – Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

SPOD – Sociálně-právní ochrana dětí

Anotace

Tato kvalifikační práce se zabývá otázkou dobrovolnické činnosti v oblasti pomoci týraným a zanedbávaným dětem, zejména s ohledem na zkušenosti organizace CASA of Ohio Valley. V rámci této práce jsou prezentovány možnosti dobrovolnických aktivit s ohroženými dětmi, zakotvení tématu v sociální politice a teoriích, metodách a technikách sociální práce. Dále práce představuje metodický dokument popisující dobrovolnický program pro zapojení dobrovolníků do podpory týraných a zanedbávaných dětí, který definuje činnost pracovníků i dobrovolníků a představuje dobrovolnický vzdělávací kurz. V návaznosti na metodický dokument je v práci prezentován návrh jeho pilotního ověření, jeho evaluace a jsou zhodnocena rizika zavedení metodického dokumentu. Práce je inspirována poznatky z dvouměsíční praxe v organizaci CASA of Ohio Valley.

Klíčová slova: dobrovolnictví, dobrovolnictví s dětmi, týrané a zanedbávané dítě, syndrom CAN, dobrovolnictví v České republice, supervize, rodina s dětmi, sociální služby, rodinná politika, ekologická perspektiva, mentoring, mentoringový program, program Pět P.

Annotation

This thesis addresses the issue of volunteerism in helping abused and neglected children, particularly with regard to the experience of CASA of Ohio Valley. It presents the possibilities of volunteer activities with at-risk children, the grounding of the topic in social policy and social work theories, methods and techniques. In addition, the thesis presents a methodological document describing a volunteer program for engaging volunteers in supporting abused and neglected children, defining the activities of staff and volunteers, and presenting a volunteer training course. Following the methodological document, the thesis presents a proposal for its pilot verification, its evaluation and assesses the risks of implementing the methodological document. The thesis is inspired by findings from a two-month internship at CASA of Ohio Valley.

Key words: volunteerism, volunteerism with children, child abused and neglected, CAN syndrome, volunteerism in Czech Republic, supervision, family with children, social services, family politics, ecological approach, mentoring, mentoring program for children and youth, Big Brothers Big Sisters.